

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Pavla Sochací

Ochrana kulturního dědictví v ozbrojených konfliktech

Diplomová práce

Olomouc, 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Ochrana kulturního dědictví v ozbrojených konfliktech“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 12. září 2016

Pavla Sochací

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Martinu Faixovi, Ph.D., MJI za vstřícný přístup, cenné rady a připomínky, které mi k této práci poskytl. Dále bych ráda poděkovala mé rodině a příteli, kteří mne po celou dobu studia plně podporovali a měli se mnou trpělivost.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
1. Úvod	7
2. Právní předpisy na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu	9
2.1. Vývoj kodifikace ochrany kulturního dědictví v ozbrojeném konfliktu	9
2.2. Haagská úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu	11
2.2.1. Působnost	12
2.2.2. Předmět ochrany Haagské úmluvy.....	13
2.2.3. Ochrana kulturních statků	13
2.2.4. Zvláštní ochrana	14
2.2.5. Trestní opatření	15
2.3. První protokol k Haagské úmluvě z roku 1954	16
2.4. Dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám	16
2.5. Statuty mezinárodních trestních soudů a judikatura	18
2.5.1. Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii	18
2.5.2. Judikatura ICTY	19
2.5.3. Římský statut mezinárodního trestního soudu	21
2.6. Druhý protokol k Haagské úmluvě z roku 1999	22
2.6.1. Působnost	23
2.6.2. Základní povinnosti stran Druhého protokolu	25
2.6.3. Zvýšená ochrana.....	26
2.6.4. Trestní odpovědnost.....	29
2.6.5. Institucionální otázky	30
3. Případová studie – Mali	31
3.1. Situace v Mali	31
3.2. Příslušná právní úprava zavazující Mali	33
3.3. Řízení před ICC	33
3.4. Dílčí závěr	34
4. Případová studie – Sýrie	36
4.1. Současná situace v Sýrii	36
4.1.1. Předmětný ozbrojený konflikt.....	37
4.1.2. Islámský stát.....	38
4.1.3. Památky zapsané na Seznamu světového dědictví UNESCO	40
4.2. Příslušná právní úprava zavazující Sýrii	43

4.2.1. Ženevské úmluvy - Dodatkový protokol I	44
4.2.2. Římský statut.....	44
4.2.3. Haagská úmluva 1954	45
4.2.4. Druhý protokol 1999	45
4.2.5. Obyčeje	46
4.3. Aplikace příslušných právních předpisů.....	46
4.3.1. Římský statut.....	46
4.3.2. Haagská úmluva	47
4.3.3. Druhý protokol 1999	47
4.4. Dílčí závěr	47
5. Závěr	49
Seznam použitých zdrojů	52
Knižní zdroje.....	52
Odborné články	53
Právní předpisy a mezinárodní smlouvy	54
Judikatura	54
Internetové zdroje	55
Shrnutí	59
Abstract.....	59
Seznam klíčových slov	60
List of the key words.....	60

Seznam použitých zkratek

čl.	článek
odst.	odstavec
písm.	písmeno
OSN	Organizace spojených národů
UNESCO	Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu
Haagská úmluva	Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu
Druhý protokol	Druhý protokol k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954
Dodatkový protokol I	Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů
Dodatkový protokol II	Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter
ICTY	Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii
MTS	Mezinárodní trestní soud
Výbor	Výbor na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu

1. Úvod

Pojem kulturního dědictví již sám o sobě předznamenává, že se jedná o věčné památky historické a kulturní hodnoty, které současné generace „zdedily“ od generací předchozích a je tak jejich posláním pečovat o tento odkaz a předat jej generacím dalším, aby kultura civilizace této planety byla i nadále udržována, případně rozšiřována a aby nedošlo k jejímu nenávratnému vymizení. Kulturní dědictví zahrnuje velké množství náboženských a jiných historických budov, ale i další často také movité pamětihodnosti nevyčísitelné historické a kulturní hodnoty, představující nenahraditelnou součást identity obyvatel planety Země. Jde o „živoucí“ důkazy kultur, vývoje lidstva a historie celého světa. Právě skrze ně se nám dochovává určité spojení s minulostí a zakotvení nezbytně důležitých a významných tradic.

Bohužel jsme v minulosti byli svědky mnohačetného ničení kulturních statků, a to nejen v důsledku přírodních katastrof, ale zejména v důsledku konfliktů, ať už se jednalo o světové války či jiné, lokální ozbrojené konflikty vnitrostátní nebo mezinárodní povahy. V současnosti jsou to opět především nedávné či stále ještě probíhající ozbrojené konflikty, které kromě obětí na lidských životech, jež si vyžadují, zapříčiňují rovněž pozoruhodné zmenšování kulturního dědictví lidstva. V době nedávno minulé byly např. v Afghánistánu zničeny obě sochy Buddhů a na Blízkém východě nebo v Africe, kde probíhá, nebo před nedávnem proběhl ozbrojený konflikt v menším či větším měřítku, bylo zničeno několik dalších významných kulturních statků jako např. starověké části města Bosra a město Palmýra v Sýrii, nebo posvátné město Timbuktu v Mali.

Koncem 19. a v průběhu 20. století mezinárodní společenství několikrát dospělo k velmi potřebnému konsensu ohledně přijetí mezinárodněprávních instrumentů týkajících se ochrany kulturních statků v případě války a jiných konfliktů. Tato problematika byla však až do poloviny 20. století zmiňována pouze v rámci mezinárodněprávních smluv a dalších instrumentů, upravujících zejména právo humanitární. V roce 1954 v nizozemském Haagu nicméně došlo k přijetí historicky první mezinárodní úmluvy zakotvující samostatnou a komplexní právní úpravu týkající se kulturních statků, a sice k přijetí Úmluvy na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu (dále jen „**Haagská úmluva**“), obsahující rovněž První protokol, jenž pak byla následně doplněna také Druhým protokolem z roku 1999.

Ve své diplomové práci se zaměřuji na vymezení relevantní mezinárodněprávní úpravy na ochranu kulturních statků při ozbrojeném konfliktu, její interpretaci a následnou aplikaci na aktuální případy z praxe. Tato práce je rozdělena do pěti číslovaných kapitol, když

první z nich představuje stručný úvod a seznámení s tématem práce a poslední pak závěr práce.

Ve druhé kapitole, tedy v první substantivní části práce, vymezují právní úpravu, která se zabývá ochranou kulturních statků v situaci ozbrojeného konfliktu a představuje stanovení nezbytných teoretických východisek pro následné kapitoly zaměřené spíše na aplikaci právní úpravy na skutkový stav praktických příkladů. V této kapitole se nejvíce zaměřují na Haagskou úmluvu, neboť je prvním a jediným komplexním dokumentem, který se výhradně zabývá danou tematikou. V jedné z podkapitol je dále kladen důraz na význam Druhého protokolu z roku 1999 k této Haagské úmluvě, jelikož ten ji v mnoha věcech doplňuje a upřesňuje a také se vztahuje na ozbrojené konflikty vnitrostátního charakteru, jejichž výskyt v současnosti nabývá na četnosti a přitom úprava této otázky v Haagské úmluvě výrazně chyběla.

Ve třetí kapitole popisují aktuální případ porušení právních norem zmíněných v předchozí kapitole práce, který dospěl do stadia řízení před Mezinárodním trestním soudem v Haagu (dále jen „ICC“). Jde o případ poničení posvátného města Timbaktu v Mali, kdy byl pachatel dopaden a předán ICC. Jedná se o prvního souzeného teroristu před ICC, který se jako první obžalovaný ke spáchaným činům přiznal a proti němuž je řízení poprvé vedeno výhradně a jen z důvodu ničení kulturního dědictví při ozbrojeném konfliktu. Tato kapitola rovněž zahrnuje aspekty individuální trestní odpovědnosti v rámci ochrany kulturních statků za ozbrojeného konfliktu.

Ve čtvrté a poslední kapitole týkající se merita práce vysvětlují aktuální situaci v Sýrii, která skýtá kromě nespočtu obětí na životech také mnoho obětí v podobě poničených kulturních statků. Islámský stát na základě přesvědčení jeho stoupenců záměrně ničí a poškozují kulturní statky s cílem nastolit na dotčených územích svoji moc a zavést „svůj“ výklad islámu. V důsledku toho všech šest kulturních památek zapsaných na Seznamu světového dědictví organizace UNESCO, které se v Sýrii nachází, utrpělo intenzivní a rozsáhlá poškození. V předmětné kapitole v návaznosti na aplikaci příslušných právních norem konstatují jejich jednotlivá porušení a zabývám se souvisejícími otázkami odpovědnosti škůdců. V rámci dílčího závěru celý příklad aplikace ustanovení v praxi shrnuji.

2. Právní předpisy na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu

Pro aplikaci právní úpravy ochrany kulturních statků za ozbrojeného konfliktu, kterou představuji v této kapitole, je nezbytné vymezit pojem ozbrojený konflikt¹, který sice není definován žádným právním instrumentem popsáním níže, ale bylo tak učiněno v rámci případu *Tadić*² před Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (dále jen „ICTY“).

2.1. Vývoj kodifikace ochrany kulturního dědictví v ozbrojeném konfliktu

Většinou každý ozbrojený konflikt s sebou kromě obětí na lidských životech přinesl také škody na kulturních statcích, jimž se nedalo nijak zabránit ani je nijak chránit. K budoucímu vyvarování se takových škod, nebo alespoň jejich zmírnění, se snažila společnost přijít s něčím víc, než jen nezávazným konsenzem. Pravidla, která by se vztahovala k ochraně kulturních statků, byla poprvé upravena v Pokynech pro velení armád

¹ Ozbrojený konflikt není definován Haagskou úmluvou, a tak je třeba hledat jeho vymezení v jiných právních instrumentech. Pojem ozbrojeného konfliktu byl použit již v Ženevských úmluvách z roku 1949 a jejich Dodatkových protokolech z roku 1977, nicméně v žádném z těchto dokumentů se nenachází výslovná definice tohoto pojmu. V rámci případu *Tadić*, konstatoval Mezinárodní trestní soud pro bývalou Jugoslávii, že vnitrostátní ozbrojený konflikt mj. „*existuje v případech dlouhodobého ozbrojeného násilí mezi vládními orgány a organizovanými ozbrojenými skupinami, nebo přímo mezi takovými skupinami uvnitř státu*“. Musí se jednat o prodlužované násilí velkých rozměrů. Vyžaduje se naplnění dvou definičních znaků. Prvním z nich je určitá intenzita násilí, která je splněna pokud ozbrojený konflikt vykazuje závažnost útoků a jejich opakování, časovou a územní expanzi, násilí, kolektivní povahu nepřátelských akcí, typ zbraní, apod. Druhým znakem je organizační složka skupiny, která je představována například přijetím vlastních vnitřních předpisů, jmenováním mluvčího, vydáváním příkazů, politickým prohlášením, zřízením sídla, schopností rekrutovat nové členy, poskytovat vojenský výcvik. Později v případě *Haradinaj* (*Prosecutor v. Ramush Haradinaj, Idriz Balaj and Lahi Brahima*, Case No. IT-04-84-T, 3 April 2008) došel ICTY k závěru, že co se týče prodlužování ozbrojeného násilí, senáty přihlížely spíše k intenzitě než délce trvání. Uvedl také faktory takové intenzity, mezi které patří například počet mrtvých osob, počet osob a druhů jednotek účastnících se bojů, počet, trvání a intenzita bojů. Bylo zde také poukázáno na faktory, jakými jsou kontrola určitého území, existence velitelské struktury a jiné. Na vnitrostátní ozbrojené konflikty, které se odehrávají na území smluvního státu se aplikuje Druhý protokol. Co se týče mezinárodních ozbrojených konfliktů dle čl. 2 Ženevských úmluv se právní úprava vztahuje na vyhlášené války nebo na ozbrojený konflikt mezi dvěma či více smluvními stranami, i když je válečný stav uznán pouze stranou jednou. Není nutné formální vyhlášení války či uznání válečného stavu a o ozbrojený konflikt jde také již při použití ozbrojené síly určité intenzity, ačkoli k vyhlášení dosud nedošlo. O mezinárodní ozbrojený konflikt se jedná také tehdy, dojde-li k vojenskému obsazení území, nebo jeho části jinou smluvní stranou. Viz: VÁLEK, Petr. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva*. C.H. Beck, Praha, 2009. s. 143 a ARIMATSU, Louise. CHOUDHURY, Mohbuba. *The Legal Classification of the Armed Conflicts in Syria, Yemen and Libya*. *International Law PP 2014/01* [online] Chatham House. March 2014. Dostupné na <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/home/chatham/public_html/sites/default/files/20140300ClassificationConflictsArimatsuChoudhury1.pdf>.

Spojených států amerických během americké občanské války (dále jen „**Pokyny**“) a jejich autorem byl Francis Lieber³. Tyto Pokyny byly dne 24. dubna 1863 vyhlášeny prezidentem Abrahamem Lincolnem jako Všeobecný rozkaz č. 100. Kulturní statky zde byly chráněny před úmyslným poškozením nebo zabráním, pokud to však nevyžadovala vojenská nezbytnost. Rovněž panoval zákaz drancování a braní válečné kořisti, pokud jde o kulturní statky, které byly odebrány vítěznou stranou.⁴ Tento právní dokument však pro svojí povahu vnitrostátního právního předpisu neměl působnost jinde, než ve Spojených státech amerických. Nicméně i tak mají tyto Pokyny své nedocenitelné místo ve vývoji kodifikace ochrany kulturních statků v ozbrojeném konfliktu, neboť měly významný vliv na další vývoj mezinárodněprávní ochrany.

Roku 1899 byla na první haagské mírové konferenci mj. přijata Úmluva (II) o zákonech a obyčejích pozemní války. Tu revidovala roku 1907 při druhé haagské mírové konferenci Úmluva (IV) o zákonech a obyčejích pozemní války. Součástí obou Úmluv byl Řád pozemní války, jenž upravoval řadu ustanovení pro vedení války a zároveň pro ochranu kulturních památek (dále jen „**Řád**“). Čl. 27 tohoto Řádu nařizuje útočící straně učinit všechna opatření, „...aby bylo co možná šetřeno všech budov věnovaných bohoslužbě, umění, vědě a dobročinnosti, historických památek, nemocnic a shromaždišť nemocných a raněných, předpokládajíc, že jich nepotřebuje současně k některému vojenskému účelu“. Na druhé straně bránící straně náleží povinnost opatřit budovy a shromaždiště zřetelnými zvláštními znameními, která budou s předstihem oznámena obléhající straně.⁵ Čl. 56 Řádu stanoví, že „majetek obcí a ústavů bohoslužbě, dobročinnosti, vyučování, umění a vědě věnovaných, třeba by náležel státu, buď pokládán za soukromé vlastnictví. Každé zabavení, úmyslné zničení nebo porušení podobných ústavů, historických památek nebo uměleckých a vědeckých děl jest zapověděno a buď potrestáno“.⁶ Tyto Úmluvy i se svým Řádem představovaly první mnohostranné mezinárodní smlouvy, které upravovaly ochranu kulturních statků během pozemní války.

Haagská Úmluva (IX) o bombardování námořními silami za války z roku 1907 zakotvila ochranu kulturních statků v průběhu námořní války, kdy v čl. 5 nařizuje, že „při bombardování námořními silami má velitel učiniti všechna opatření, kterých je třeba, aby bylo co možná šetřeno budov věnovaných bohoslužbě, umění, vědě a dobročinnosti,

³ Dokument tedy znám také pod názvem Lieber Code či Lieber Instructions.

⁴ ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 326.

⁵ BAJGAR, J. a kol. *Haagské úmluvy v systému mezinárodního humanitárního práva*. II. díl, Správa sociálního zařízení Ministerstva obrany ČR, 1992, s. 26.

⁶ BAJGAR: *Haagské úmluvy*... s. 32.

historických památek, nemocnic...“, dále je v tomto článku nařízeno označit taková místa a budovy viditelnými znameními, skládajícími se z velikých a tuhých pravoúhlých ploch, rozdělených diagonálně ve dva trojúhelníky, horní barvy černé, spodní barvy bílé.⁷

Další úpravu ochrany kulturních statků při ozbrojeném konfliktu nacházíme v dohodě o ochraně kulturních statků za ozbrojeného konfliktu, na regionální úrovni, kdy byl roku 1935 přijat Washingtonský pakt na ochranu uměleckých a vědeckých zařízení a historických památek a jenž je znám také pod pojmem Roerichův pakt (dále jen „**Pakt**“). Pakt podepsalo 10 států Severní a Jižní Ameriky a stanovil obecné povinnosti válčících stran respektovat a chránit historické památky, muzea, vědecké, umělecké, vzdělávací a kulturní instituce a jejich pracovníky a to v době míru i za války. Dále Pakt upravoval poznávací vlajku, tedy červený kruh s trojicí červených bodů v kruhu na bílém pozadí. Tento pakt je doposud v platnosti.⁸

2.2. Haagská úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu

Druhá světová válka světu ukázala, že právní úprava ochrany kulturních statků v dobách, kdy nevládne mír, je velmi nedostačující, neboť bylo nepřeborné množství kulturních památek, historických budov a jiných kulturních statků nenávratně zničeno⁹ a vyvstala tedy potřeba sjednat a zajistit jejich ochranu pro další možná nebezpečí.¹⁰

Haagská úmluva z roku 1954 je prvním a také jediným komplexním mezinárodně právním dokumentem zaměřeným výhradně na ochranu kulturního dědictví v případě ozbrojeného konfliktu. Ochrana pokrývá jak movité tak i nemovité statky, včetně knih, uměleckých, archeologických, ale i historických objektů, nejen během ozbrojeného konfliktu, ale i v době míru.¹¹ Haagská úmluva obsahuje čtyřicet článků, rozdělených do šesti hlav a je doplněna o Prováděcí řád a první a druhý Protokol. Haagská úmluva vstoupila v platnost dne

⁷ Tamtéž.

⁸ ONDŘEJ: *Mezinárodní...* s. 328.

⁹ Historické centrum Varšavy, Drážďany, apod.

¹⁰ FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany - Agentura vojenských informačních služeb, 2007. s. 88.

¹¹ *Protection cultural property in the event of armed conflict* [online]. unesco.org, s. 8. Dostupné na <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/armed_conflict_infokit_en.pdf>.

7. srpna 1956 a k dnešnímu datu má 126 smluvních stran.¹² Současně s ní byl přijat také Prováděcí řád k Haagské úmluvě upravující podmínky její aplikace. a také její První protokol.

V preambuli Haagské úmluvy jsou vytyčeny zásady, které poukazují především na přesvědčení, že kulturní statky států představují v jejich souhrnu kulturní dědictví lidstva a proto je třeba ho chránit v zájmu všech. Smluvní strany vznášejí své obavy nad stále vzrůstajícím množstvím konfliktů a zároveň tedy i potencionálními hrozbami pro kulturní statky, volají po nutnosti mezinárodní spolupráce stran a vzájemné ochrany a navazují tak na principy mezinárodního humanitárního práva a předchozích smluvních instrumentů.¹³ Haagská úmluva byla později kritizována pro absenci individuální trestní odpovědnosti a chybějící úpravu dohledu nad jejím dodržováním a sankcionování při jejím porušení.¹⁴

2.2.1. Působnost

Článek 18 Haagské úmluvy vymezuje její časové uplatnění a provádění, když „*Tato úmluva se bude mimo ustanovení, jež mají nabýt účinnosti již v době míru, provádět za vypovězení války nebo za kteréhokoli jiného ozbrojeného konfliktu, který vznikne mezi dvěma nebo několika Vysokými smluvními stranami, i když válečný stav není uznáván jednou nebo několika z nich.*“ „*Úmluva se bude provádět také ve všech případech úplné nebo částečné okupace území některé Vysoké smluvní strany, i když tato okupace nenarazí na žádný vojenský odpor.*“

Co se týká věcné působnosti, čl. 3 Haagské úmluvy nabízí možnost její aplikace i u státu, který není smluvní stranou, pokud při konfliktu prohlásí, že přijímá ustanovení této úmluvy a provádí je.¹⁵ „*Není-li některá z mocností v konfliktu smluvní stranou této Úmluvy, mocnosti, které jsou smluvními stranami Úmluvy, zůstanou přesto ve vzájemných vztazích Úmluvou vázány. Kromě toho budou Úmluvou vázány vůči řečené mocnosti, jestliže tato mocnost prohlásí, že přijímá ustanovení Úmluvy, a pokud je provádí.*“

¹² Československá republika ratifikovala Haagskou úmluvu dne 30. září 1957, v platnost zde vstoupila dne 6. března 1958. Viz Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 94/1958 Sb.

¹³ TOMAN, Jiří. *The Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict*. 1. vydání, Aldershot, Dartmouth Publishing Company Limited společně s UNESCO, 1996. s. 56.

¹⁴ GERSTENBLITH, Patty. *Protecting Cultural Heritage in Armed Conflict: Looking back, Looking Forward*. roč. 7, 2008. s. 677-708.

¹⁵ ONDŘEJ: *Mezinárodní ...* s. 332.

2.2.2. Předmět ochrany Haagské úmluvy

Kulturní statky jsou poprvé definovány právě Haagskou úmluvou. Jde ovšem o velmi obecnou a širokou definici¹⁶, neboť zahrnuje jak statky movité, tak nemovité.

Pojem kulturních statků definuje čl. 1 Haagské úmluvy, když za kulturní statky označuje:

- a) *„statky movité i nemovité, které mají velikou důležitost pro kulturní dědictví národů, jako jsou památky architektonické, umělecké nebo historické, a to náboženské i světské, archeologická naleziště, stavební celky, které samy o sobě jsou historicky nebo umělecky zajímavé, umělecká díla, rukopisy, knihy nebo jiné předměty významu uměleckého, historického nebo archeologického jakož i vědecké sbírky a důležité sbírky knih, archiválií nebo reprodukcí statků výše uvedených,*
- b) *budovy, jejichž hlavním a skutečným určením je uchovávání a vystavování movitých kulturních statků, jako jsou muzea, velké knihovny, archivy a kryty určené za ozbrojeného konfliktu pro úschovu movitých kulturních statků a*
- c) *střediska zahrnující značný počet kulturních statků (střediska kulturních památek)“.*

Smluvní strany si určí samy, které kulturní statky jsou takřka nepostradatelné pro lidstvo a mají být šetřeny, a musí o nich informovat ostatní strany tím, že tyto statky označí poznávacím znakem¹⁷, nebo oznámí jejich polohu a vlastnosti.¹⁸

Ochrana kulturních statků je Haagskou úmluvou rozšířena i na movité statky, budovy, v nichž se movité statky nachází a které slouží k jejich uchování a vystavování, přestože mohou být samy o sobě bezcenné.

2.2.3. Ochrana kulturních statků

Čl. 2 Haagské úmluvy upravuje ochranu kulturních statků tak, že *„pro účely této Úmluvy zahrnuje ochrana kulturních statků zabezpečení a šetření těchto statků.“* Smluvní strany mají tedy závazek kulturní statky zabezpečit a šetřit. Zabezpečení kulturních statků

¹⁶ Proto jí Dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám upřesnily s odkazem na duchovní dědictví, které se v Haagské úmluvě nenachází.

¹⁷ Pro rozpoznání a rozlišení kulturních statků přišla Haagská úmluva s poznávacím znakem, který je znám jako štít dole zahrocený, úhlopříčně rozdělený na čtyři pole barvy královské a bílé. Pokud jde o kulturní statky spadající pod zvláštní ochranu (vysvětleno níže), znak je zobrazen třikrát v seskupení tvaru trojúhelníku s jedním znakem dole. Čl. 16, 17 Haagské úmluvy.

¹⁸ O'KEEFE, Roger. Protection of Cultural Property. In FLECK, Dieter (ed). *The handbook of international humanitarian law*. 2nd edition. Oxford: Oxford University Press, 2008. s. 442.

znamená učinit vhodná opatření, dle smluvní strany, pro jejich ochranu na vlastním území proti předvídatelným účinkům ozbrojeného konfliktu. A tato povinnost vzniká již v době míru, kdy se dle čl. 3 „*Vysoké smluvní strany zavazují, že budou již v době míru připravovat zabezpečení kulturních statků na vlastním území proti předvídatelným účinkům ozbrojeného konfliktu, činíce opatření, jež budou považovat za vhodná.*“ Závazek šetřit kulturní statky spočívá ve dvou povinnostech na vlastním území, i na území dalších smluvních stran. Zaprvé jde o povinnost nepoužívat tyto statky k účelům, které by je mohly za ozbrojeného konfliktu vystavit zničení či poškození, zadruhé o povinnost zdržet se nepřátelských činů proti kulturním statkům.¹⁹

Haagská úmluva rozlišuje režim obecné a zvláštní ochrany. Významně se tedy snižuje obecná ochrana oproti kulturním statkům krytým zvláštní ochranou.²⁰ O zvláštní ochraně je pojednáno níže.

Ve svém čl. 4 také Haagská úmluva zakazuje smluvním stranám zabírat movité kulturní statky na území jiné smluvní strany činit odvetná opatření vůči kulturním statkům.²¹

Čl. 5 Haagské úmluvy upravuje povinnosti okupujícího státu. Ten musí „...*podporovat úsilí příslušných vnitrostátních úřadů okupovaného území směřující k zabezpečení a uchování jeho kulturních statků*“. Pokud však nemohou vnitrostátní úřady tak učinit, je povinností okupujícího státu zajistit veškerá opatření k uchování kulturních statků na okupovaném území. Tyto povinnosti doplňuje čl. 9 Druhého protokolu.²² Důraz je tedy kladen především na spolupráci s místními orgány a respektování kulturního dědictví na území okupovaného státu.²³

2.2.4. Zvláštní ochrana

Zvláštní ochrana je vyšším stupněm ochrany kulturních statků a může být poskytnuta pouze třem kategoriím statků a to v omezeném počtu. Patří mezi ně (a) kryty určené pro úschovu movitých kulturních statků za ozbrojeného konfliktu, (b) střediska kulturních

¹⁹ Čl. 4 odst. 1 Úmluvy na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu. Haag, 14. květen 1954.

²⁰ DINSTEIN, Yoram. *The conduct of hostilities under the law of international armed conflict*. 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. s. 160.

²¹ Zákaz odvetných opatření v konkrétním smyslu, a to vůči historickým památkám, uměleckým dílům nebo místům pro konání bohoslužeb, je vymezen také v čl. 53 písm. c) Dodatkového protokolu I z roku 1949 k Ženevským úmluvám. Na tyto závazky se však odchylka vojenské nezbytnosti nevztahuje.

²² ONDŘEJ: *Mezinárodní...* s. 330.

²³ MICEWSKI, Edwin, SLADEK, Gerhard. *Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict: A Challenge in Peace Support Operations*. 1. vydání, Vídeň: Austrian Military Printing Press, 2002. s. 11.

památek a za (c) jiné nemovité kulturní statky veliké důležitosti. K jejímu přidělení je třeba, aby se kulturní statky nacházely v dostatečné vzdálenosti od velkého průmyslového střediska a od důležitého vojenského objektu, který představuje citlivý bod, a zároveň nesmí být kulturních statků užíváno pro vojenské účely. Zvláštní ochrana není poskytována automaticky, lze tak učinit pouze na výslovnou žádost smluvního státu, která je určena generálnímu řediteli UNESCO a to v případě, že jiný stát nevznese proti této žádosti námitky. Podmínky pro zápis kulturních statků do Mezinárodního rejstříku kulturních statků pod zvláštní ochranou (dále jen „**Rejstřík**“) jsou dosti složité, z toho důvodu se v něm nenachází mnoho památek. Tento Rejstřík, kde jsou takové kulturní statky zapsány, vede Generální ředitel UNESCO. Doposud byly zapsány kulturní statky na žádost smluvních stran, jimiž jsou Německo, Nizozemsko a Vatikán. Jedná se o čtyři úkryty a celý Vatikánský městský stát.²⁴ Zápisem se smluvní strany zavazují zdržet se jakéhokoliv nepřátelského činu vůči zapsaným kulturním statkům a jakéhokoliv užívání jich a jejich okolí pro vojenské účely. Tuto imunitu však lze zrušit ve dvou případech. Pokud jedna ze smluvních stran spáchá nepřátelský čin vůči zapsaným kulturním statkům nebo takový statek či jeho okolí použije pro vojenské účely.²⁵ Dalším případem je vojenská nezbytnost.²⁶

2.2.5. Trestní opatření

Dle čl. 28 Haagské úmluvy jsou smluvní strany povinny stíhat a trestat osoby, které daly k porušení jejího ustanovení příkaz, či se ho přímo dopustily. Tato povinnost je bez ohledu na státní příslušnost a strany tak činí v rámci svého trestního práva. Problém tohoto článku je však spatřován v jeho přílišné obecnosti, neboť nevymezuje konkrétní trestné činy, které mají být trestány, ani jejich procesní postupy. Proto musel být doplněn v rámci Druhého protokolu.²⁷ Při trestání a stanovení druhu a délky trestu musí strany postupovat v souladu s obecnými zásadami mezinárodního práva, včetně pravidel rozšiřujících individuální trestní odpovědnost na osoby jiné, než ty, které čin přímo spáchaly.²⁸

²⁴ Dokument číslo CLT/CIH/MCO/2008/PI/46 – *International register of cultural property under special protection* [online]. unesco.org, 2010. Dostupný na <<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001585/158587eb.pdf>>.

²⁵ Zde odpůrčí smluvní strana nemá povinnost zajistit imunitu dotyčného kulturního statku po dobu trvání takového porušení, ale její povinností je vydat výzvu k ukončení tohoto porušení v přiměřené lhůtě.

²⁶ Haagská úmluva zavádí pojem nevyhnutelné vojenské nezbytnosti, která je speciální a platí pouze pro kulturní statky pod zvláštní ochranou. Tento pojem není v Haagské úmluvě definován, výklad je ponechán stranám.

²⁷ ONDŘEJ: *Mezinárodní...* s. 333.

²⁸ Čl. 15 Úmluvy na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954.

2.3. První protokol k Haagské úmluvě z roku 1954

Na rozdíl od Haagské úmluvy, která se zabývá mezinárodním právem veřejným v oblasti ozbrojených konfliktů a ochrany kulturních statků, její První protokol z roku 1954 obsahuje vedle norem mezinárodního práva veřejného i ustanovení mezinárodního práva soukromého.

Protokol upravuje především materii zachování kulturních statků. Čl. 1 odst. 1 zakazuje smluvní straně, která za ozbrojeného konfliktu obsadila území, vyvézt kulturní statky státu, jemuž kulturní statky patří. Stane-li se přeci jen, že dojde k vývozu takových statků, je odpovědná strana povinna nahradit odškodnění a tyto statky vrátit.²⁹ Dle Prvního protokolu má povinnost každá smluvní strana chránit kulturní statky, jež jsou dovezeny na její území a pocházejí z kteréhokoliv obsazeného území ať už přímo, či nepřímo.³⁰ Po nastolení míru musí kulturní statky zpět odevzdat příslušným úřadům dříve obsazeného území. Prvním protokolem je dále zakázáno zadržovat kulturní statky z důvodu válečných škod³¹.³²

2.4. Dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám

Důležitou ochranu kulturních statků upravují také Dodatkové protokoly I³³ a II³⁴ z roku 1977 k Ženevským úmluvám z roku 1949. Dodatkový protokol I se aplikuje při mezinárodním ozbrojeném konfliktu, zatímco Dodatkový protokol II při ozbrojeném konfliktu, který nemá mezinárodní charakter.

V Dodatkovém protokolu I je obecná ochrana poskytována civilním objektům v čl. 52, ke které se připojuje zvláštní ochrana kulturních statků zaznamenaná v čl. 53, který stanoví, že je *„zakázáno provádět jakékoli nepřátelské činy namířené proti historickým památkám, uměleckým cílům nebo místům pro konání bohoslužeb, která jsou kulturním nebo duchovním dědictvím národů, využívat takových objektů k podpoře vojenského úsilí a učinit takové*

²⁹ Čl. 14 Prvního protokolu k Úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954.

³⁰ Tamtéž, čl. 1.

³¹ Tím dochází k uznání zvláštní hodnoty kulturních statků z toho důvodu, že se nezahrnují do válečného odškodnění.

³² ONDŘEJ: *Mezinárodní...* s. 335.

³³ Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů, Ženeva, 8. června 1977.

³⁴ Dodatkový protokol II o ochraně obětí konfliktů nemajících mezinárodní charakter.

*objekty předmětem represálií.*³⁵ Přitom se nevyžaduje vznik škody, ale postačí, je-li proti chráněnému kulturnímu statku útok namířen a už tím dochází k porušení ustanovení. Stejně tak nesmí být porušen zákaz aktivní i pasivní využitelnosti chráněných objektů, to znamená užít je jako podporu vojenského úsilí i čerpání prospěchu.³⁶ Komentář k Dodatkovým protokolům uvádí definice tří kategorií objektů, na které se vztahuje zvláštní ochrana dle čl. 53. Jsou to objekty historických památek, uměleckých děl a míst pro konání bohoslužeb, za předpokladu, že představují kulturní a duchovní dědictví národů.³⁷ Odkaz na bohoslužby a duchovní dědictví dotváří kvalifikaci chráněných objektů. Pojem „kulturní“ se tedy vztahuje k historickým památkám a uměleckým dílům, zatímco pojem „duchovní“ přiřazujeme k místům určeným k bohoslužbám. Neboť chrám, jakožto chráněná kulturní historická památka, obsahuje duchovní hodnotu. Posouzení zůstává poněkud subjektivní, a proto je zapotřebí v pochybnostech odkázat na váhu lidí, kteří připisují svému dědictví hodnotu. Proto všechny objekty, které mají dostatečného uměleckého či náboženského významu, představují dědictví národů a jsou chráněny, včetně těch, které byly rekonstruovány nebo obnoveny.³⁸

Čl. 85 odst. 4 písm. d) definuje porušení Dodatkového protokolu I, kdy někdo *„úmyslně napadne jasně rozpoznatelný historický památník, umělecké dílo a místo pro konání bohoslužby, které je kulturním a duchovním dědictvím národů a kterému byla zvláštní dohodou připsána zvláštní ochrana, pokud dojde k jejich značnému poškození a nelze toto počinání dokázat tím, že strana používala objekty k podpoře vojenského úsilí.“* Strany jsou povinny takové jednání potrestat a vyhledat dotyčné osoby ke stíhání či vydání, neboť zde platí individuální trestní odpovědnost.³⁹

Zvláštní ochrana musí být dána objektům pod zvláštním režimem, například v rámci příslušných mezinárodních organizací. Objekty nesmí být umístěny v bezprostřední blízkosti vojenských cílů a útok musí způsobit rozsáhlou destrukci těchto objektů.⁴⁰

V čl. 38 odst. 1 Dodatkového protokolu I je zakázáno úmyslné zneužití ochranného znaku kulturních hodnot.

³⁵ čl. 53 Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů, Ženeva, 8. června 1977.

³⁶ SANDOZ, Yves. SWINARSKI, Christophe. ZIMMERMANN, Bruno (ed.). *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. Geneva: Martinus Nijhoff Publishers, 1987. s. 648.

³⁷ Původní návrh obsahoval termín dědictví zemí, ale poté bylo shledáno vhodnějším použít termín dědictví národů s ohledem na toleranci v souvislosti s náboženstvím, která nepatří do zemí a kde se bohoslužby konají. Čl. 1 Haagské úmluvy se vztahuje k majetku, který má velký význam pro kulturní dědictví, nikoli jako v čl. 53, kdy jsou chráněny předměty, které představují kulturní a duchovní dědictví. I přes rozdíl v terminologii, je základní myšlenka stejná.

³⁸ SANDOZ: *Commentary on the Additional Protocols...* s. 646.

³⁹ FUCHS: *Mezinárodní humanitární...* s. 91.

⁴⁰ SANDOZ: *Commentary on the Additional Protocols...* s. 1002.

Dodatkový protokol II upravuje ochranu kulturních statků ve svém čl. 16, kdy aniž by byla opět dotčena ustanovení Haagské úmluvy, je „zakázáno provádět jakékoli nepřátelské činy namířené proti historickým památkám, uměleckým dílům nebo místům bohoslužeb, které jsou kulturním či duchovním dědictvím národů a užít je na podporu vojenského úsilí“. Článek tedy vesměs odpovídá čl. 53 Dodatkového protokolu I s rozdílem, že tento se uplatní na vnitrostátní ozbrojené konflikty.⁴¹

Ženevské úmluvy zaštiťují situaci, kdy stát nepřistoupí k Haagské úmluvě, a proto čl. 51 a čl. 16 poskytují zvýšenou ochranu ohroženým kulturním statkům.⁴² Nesmírně důležité je i rozdílné pojetí ochrany kulturních statků ve srovnání s Haagskou úmluvou v tom, že Dodatkový protokol I neuznává žádnou výjimku v podobě vojenské nezbytnosti, ale představuje absolutní ochranu kulturního statku. Dodatkové protokoly však nijak nezakazují smluvním stranám použití Haagské úmluvy a ty na ně v takovém případě mohou odkázat právě v souvislosti s vojenskou nezbytností. Rozhodnutí ICTY v případě *Strugar* z roku 2005 ovšem potvrzuje názor mezinárodního obyčejového práva, kdy se vojenské nezbytnosti může použít pouze v případě přeměny na vojenský cíl.⁴³

2.5. Statuty mezinárodních trestních soudů a judikatura

2.5.1. Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii

V návaznosti na závažné porušení mezinárodního humanitárního práva, které bylo spácháno během války na území bývalé Jugoslávie od roku 1991, rozhodla Rada bezpečnosti OSN ve své Rezoluci ze dne 3. července 1992, že všechny strany konfliktu musí splnit závazky, které vyplývají z mezinárodního humanitárního práva a že osoby, které tyto trestné činy páchaly nebo takové páchaní nařídily, jsou za taková porušení odpovědné. Rada bezpečnosti OSN tedy ustavila tribunál, jako svůj orgán, výhradně za účelem stíhání osob odpovědných za závažné porušení mezinárodního humanitárního práva. Byl schválen Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (dále jen „Statut“), který definuje pravomoci tribunálu, a mimo jiné uvádí, že mezinárodní tribunál má pravomoc stíhat osoby, které porušily zákony a obyčaje války. Tato porušení musí vždy obsahovat, ale nejsou na ně

⁴¹ Tamtéž, s. 1465.

⁴² TECHERA, Erika, J. Protection of Cultural Heritage in Times of Armed Conflict: The International Legal Framework. Revisited. *Macquarie Journal of International and Comparative Environmental Law*. roč. 4, s. 1-20, 2007. s. 10.

⁴³ DINSTEIN: *The conduct of...* s. 180.

omezena: „svévolné ničení měst a vesnic nebo pustošení neodůvodněné vojenskou nezbytností“; „útok nebo bombardování, jakýmkoli prostředky, měst, vesnic, obydlí nebo budov“; „zabavení, zničení nebo úmyslné poškození institucí, které jsou věnovány náboženství, charitě a vzdělávání, umění a vědě a historickým památkám a uměleckým dílům“; „plenění veřejného nebo soukromého majetku“. Senát ICTY tak postupoval v několika rozsudcích dle tohoto Statutu.⁴⁴

Ochrana kulturních statků spadá do druhé skupiny válečných zločinů, která představuje porušení zákonů a obyčejů války a je vymezena demonstrativním výčtem.⁴⁵ Upravuje jí čl. 3 Statutu⁴⁶, kdy se jedná o válečný zločin, pokud jde o: „zabrání, zničení nebo úmyslné poškození institucí vyhrazených pro náboženství, charitu a vzdělání, umění a vědu, historických památek a uměleckých a vědeckých děl.“⁴⁷

2.5.2. Judikatura ICTY

Tato podkapitola představuje několik případů z praxe tribunálu, které ilustrují jeho přínosy pro stíhání útoků proti kulturním statkům za války v bývalé Jugoslávii. Tribunál se doposud v těchto věcech zabýval případy *Blaškić*, *Kordić*, *Naletilić* a *Martinović*, *Cerkez*, *Stakić* nebo *Strugar*.⁴⁸ Je nezbytné zmínit, že ICTY v případě *Tadić* deklaroval obyčejová pravidla, dle kterých vzniká individuální trestní odpovědnost též ve vnitrostátních ozbrojených konfliktech, a proto i tato porušení představují válečné zločiny na které se aplikuje mezinárodní humanitární právo klasicky aplikovatelné v mezinárodních ozbrojených konfliktech.⁴⁹

Situace v bývalé Jugoslávii představovala pro Evropu novou zkušenost, tedy co se týče ničení kulturních statků v průběhu války, na kterou nebyla připravena. Zhruba dvě třetiny dnešního Chorvatska byly postiženy válkou, v Bosně a Hercegovině šlo o více než dvě třetiny.⁵⁰

⁴⁴ TOMAN, Jiří. *Cultural property in war: improvement in Protection*. France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. 2009. s. 265-267.

⁴⁵ VÁLEK: *Klíčová rozhodnutí*... s. 5.

⁴⁶ Statut ICTY, UNSC Res. 827 (1993), 25 May 1993.

⁴⁷ VÁLEK: *Klíčová rozhodnutí*... s. 5.

⁴⁸ MERON, Theodor. *The Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict within in the Case – law of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*. Museum international. No. 228, December 2005, Blackwell Publishing, 2005. s. 41-60.

⁴⁹ Tamtéž, s. 140.

⁵⁰ BOYLAN, Patrick. *Review of the Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict*. London. 1993.

Tihomir Blaškić byl chorvatský generál odsouzený v březnu roku 2000 za porušení zákona a zvyků války dle čl. 3 písm. d) Statutu. Mezi tato porušení patřilo zničení institucí věnovaných náboženství nebo vzdělání ve 12 městech a obcích, které se nacházely v údolí Lasva v centrální části Bosny a Hercegoviny. Při odsouzení tribunál uvedl, že ničení a poškození musí být spácháno úmyslně proti institucím, které jsou jasně identifikovány jako zřízené pro náboženství nebo vzdělání a které nebyly v době činu užity pro vojenské účely. Blaškić byl pro jeho jednání dále odsouzen za pronásledování jako zločin proti lidskosti. Soudní komora dospěla k závěru, že zničení těchto institucí by mohlo sloužit jako podpora k obvinění, že tak žalovaný činil z důvodů, jakými jsou například rasa, náboženství, politické důvody. Tribunál poukázal na „symbolické budovy“, čímž dochází k intenci na úmyslné zničení náboženských prostor. Čin byl spáchán z diskriminačního důvodu a v konečném důsledku mířil na jednotlivce, jimž jsou předměty dědictví odkázány jako vlastní. Jednalo se tedy o nepřímé pronásledování jedinců, kteří byli s těmito institucemi spojeni na základě vyznání, rasy či politiky.⁵¹

K co možná nejvíce zajímavým patří případ bombardování starého města Dubrovnik v případě Miograda Jokiće. Celé staré město Dubrovnik bylo roku 1975 zapsáno na Seznam světového dědictví UNESCO na základě Úmluvy z roku 1972⁵². Obžaloba obsahovala podrobný seznam mnoha historických budov ve Staré části města Dubrovnik, které byly buď poškozeny nebo zničeny. Jokić v té době působil jako velitel devátého námořního sektoru bosenskosrbské armády a spolu s ostatními organizoval akce zaměřené na Dubrovnik. Byl to především on, kdo připustil, aby dne 6. prosince 1991 bombardovala Jugoslávie pod jeho velením staré město. Jokić připustil, že si byl vědom ochranného stavu starého města, taktéž označení na jeho budovách a zdích. Tribunál poukazoval především na město jako takové, nesoucí zvláštní historickou hodnotu, nejen jeho jednotlivé objekty. Chráněny tedy byly i obytné budovy starého města. Tribunál uvedl, že sanace staveb, pokud bude možná, nikdy nevrátí městu původní podobu, neboť bylo zničeno spousta materiálu a to ovlivnilo jeho hodnotu. Jednalo se tedy o závažné porušení mezinárodního humanitárního práva a zároveň byl proveden útok na občanské stavby, šlo tedy o trestný čin ještě větší závažnosti. Útok shledal tribunál jako vyloženě destruktivní, škoda byla způsobena na více než 100 budovách, včetně zdi starého města. Tribunál tedy dospěl k závěru, že tento protiprávní útok musí být

⁵¹ TOMAN: *Cultural property in war...* s. 746-747.

⁵² UNESCO Declaration Concerning the Intentional Destruction of Cultural Heritage, Paříž, 17. říjen 2003.

hodnocen jako zvláště neoprávněné chování. Rozsudek byl vydán dne 31. ledna 2005 a Jokić byl odsouzen mj. za porušení čl. 3 písm. d) Statutu.⁵³

2.5.3. Římský statut mezinárodního trestního soudu

Roku 1998 byl na konferenci konané v Římě ustanoven Mezinárodní trestní soud OSN⁵⁴ (dále jen „MTS“) a zároveň byl přijat Římský statut Mezinárodního trestního soudu (dále jen „Římský statut“), který vstoupil v platnost dne 1. července 2002.⁵⁵ Tím došlo ke vzniku MTS v Haagu, který zahájil svoji činnost na počátku roku 2003.⁵⁶

Římský statut představuje jakousi mnohostrannou mezinárodní smlouvu, která zakotvuje pravomoci mezinárodního trestního soudu, vymezuje trestné činy a zároveň obsahuje dvě důležitá ustanovení, která upravují ochranu kulturních statků. Čl. 8 odst. 2 písm. e) bod (iv) Římského statutu stanoví, že *„Pro účely tohoto Statutu se „válečnými zločiny“ rozumí: ostatní závažná porušení zákonů a obyčejů platných v ozbrojených konfliktech jiné než mezinárodní povahy, v obecně uznávaném rámci mezinárodního práva, a zejména následující činy: úmyslné vedení útoků proti budovám určeným k náboženským, vzdělávacím, uměleckým, vědeckým nebo charitativním účelům, historickým památkám, nemocnicím či místům, kde jsou shromažďováni nemocní a ranění, pokud se nejedná o vojenské cíle.“*

Čl. 25 odst. 3 tohoto Statutu upravuje individuální trestní odpovědnost, která vyvstává zároveň s jeho porušením, kdy *„V souladu s tímto Statutem je osoba trestně odpovědná a může jí být uložen trest za zločin spadající do jurisdikce Soudu, pokud tato osoba:“*

- a) *„spáchala takový zločin samostatně, společně s jinou osobou nebo prostřednictvím jiné osoby, bez ohledu na trestní odpovědnost této jiné osoby;*
- b) *nařídila spáchání takového zločinu, navedla či podněcovala jiného ke spáchání zločinu, který byl skutečně dokonán nebo došlo k jeho pokusu;*
- c) *s cílem usnadnit spáchání takového zločinu se dopustila napomáhání či nadržování nebo jinak pomáhala při jeho spáchání či pokusu, včetně poskytnutí prostředků pro jeho spáchání;*
- d) *jinak přispěla ke spáchání zločinu nebo jeho pokusu skupinou osob jednajících se společným záměrem. Přispění musí být úmyslné a musí:*

⁵³ TOMAN: *Cultural property in war...* s. 753-756.

⁵⁴ International Criminal Court – ICC.

⁵⁵ Pro Českou republiku vstoupil v platnost dne 1. října 2009.

⁵⁶ TOMAN: *Cultural property in war...* s. 766-767.

- i. *směřovat k podpoře trestné činnosti nebo zločinného záměru skupiny, pokud činnost či záměr zahrnuje spáchání zločinu spadajícího do jurisdikce Soudu; nebo*
- ii. *být provedeno s vědomím, že skupina má v úmyslu spáchat takový zločin.*⁶⁰

2.6. Druhý protokol k Haagské úmluvě z roku 1999

V průběhu druhé poloviny 20. století se Haagská úmluva začala jevit jako zjevně nedostačující s ohledem na vývoj ozbrojených konfliktů, potřebu její revize a doplnění. Šlo především o vojenskou nezbytnost, přípravná opatření, systém zvláštní ochrany, individuální trestní odpovědnost a efektivnější procesní zakotvení.⁵⁷ Na tuto kritiku Druhý protokol reaguje a upřesňuje nejasné obecné pojmy a požadavky a vyžaduje po smluvních stranách zajištění jurisdikce a odpovídající trestní sankce. Tím se zefektivňují vynucovací funkce pro dodržování povinností, které plynou z Haagské úmluvy. Procesní problematika je vyřešena vznikem Výboru na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu⁵⁸. V jeho kompetenci je mj. podpora dodržování Haagské úmluvy a dohled nad její správnou implementací.⁵⁹

Po vypracování Druhého protokolu a jeho postupných úpravách byla svolána v Haagu dne 26. března 1999 Diplomatičká konference, kde byl návrh jednomyslně přijat pod názvem Druhý protokol k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954. V platnost vstoupil dne 9. března 2004 a jeho smluvními stranami mohou být pouze státy, jež jsou smluvními stranami Haagské úmluvy.⁶⁰ Ty, jež jsou smluvními stranami Druhého protokolu, mohou využívat větší úrovně ochrany, kdežto ty ostatní se mohou dovolávat pouze její základní úrovně.⁶¹ Jedním z důvodů nevelkého počtu smluvních států

⁵⁷ HENCKAERTS, Jean-Marie. New rules for the protection of cultural property in armed conflict: *International Review of the Red Cross* [online]. roč. 81, 1999. s. 595. Dostupné na <<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jq37.htm>>.

⁵⁸ Výbor se skládá se z 12 stran, volených na čtyři roky, schází se jednou ročně a na mimořádných zasedáních, kdykoliv to uzná za vhodné. Strany, které jsou členy Výboru vyberou své zástupce, kteří jsou odborníky v oblasti kulturního dědictví, obrany nebo mezinárodního práva. Výbor připravuje směrnice pro provádění Protokolu, poskytuje a ruší zvýšenou ochranu, dohlíží na provádění Protokolu, rozhoduje o využití fondu, aj. Při své funkci musí Výbor spolupracovat s generálním ředitelem. Výboru pomáhá sekretariát UNESCO, který připravuje programy jeho schůzí a odpovídá za provádění rozhodnutí. Čl. 24 Druhého protokolu k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954, Haag, 26. března 1999.

⁵⁹ HENCKAERTS, Jean-Marie, DOSWALD-BECK, Louise. *Customary international humanitarian law*. Volume I. New York: Cambridge University Press, 2005. s. 593-620.

⁶⁰ Česká republika k Druhému protokolu, na rozdíl od 68 států⁶⁰, dosud nepřistoupila.

⁶¹ ONDŘEJ: *Mezinárodní...* s. 342.

může být řada povinností, například povinnost procesní spolupráce s výše zmíněným Výborem a ostatními smluvními stranami. Druhý protokol se mnohem více tedy zamlouvá menším státům s kulturním bohatstvím, které nepředpokládají zapojení do ozbrojeného konfliktu a Druhý protokol tedy pro ně nepředstavuje množství povinností, které by je omezovaly.⁶²

Druhý protokol definuje preventivní opatření pro zabezpečení kulturních statků, upravuje zásady ohledně předběžných opatření, případy nastane-li útok a věnuje se také principům pro ochranu kulturních statků na okupovaném území a navíc přesně uvádí podmínky, kdy lze uplatnit odchylku „vojenské nezbytnosti“ tak, aby jí nebylo zneužíváno a různorodě vykládáno.⁶³

Druhý protokol doplňuje a navazuje na Haagskou úmluvu, ale nemění ji. Uplatňuje se jak na mezinárodní, ale plně i na vnitrostátní ozbrojené konflikty. Nelze jej ale aplikovat na vnitřní nepokoje, napětí a zásahy do suverenity státu a odpovědnosti vlád, co se týče udržování a obnovování veřejného pořádku. Druhý Protokol se vztahuje na státy, ale i nestátní bojující subjekty, přestože ustanovení používá pro pojem strany úsloví „*stát, který je smluvní stranou /.../ Druhého protokolu*“⁶⁴, což dovozujeme z přípravných prací.⁶⁵

2.6.1. Působnost

Druhý protokol se aplikuje na mezinárodní i vnitrostátní ozbrojené konflikty. Rozšíření jeho uplatnění na vnitrostátní ozbrojené konflikty je dosti zásadní, neboť většina ozbrojených konfliktů z nedávné historie je vnitrostátní povahy a historie bohužel ukázala, že ochrana kulturních statků v takových situacích může být velmi problematická.⁶⁶ Nemělo by se zapomínat na vývoj od přijetí Haagské úmluvy, kdy Dodatkový protokol I zavedl ucelený systém trestní represe, ale právě pouze pokud jde o mezinárodní ozbrojené konflikty. Kdežto Druhý protokol se celý, včetně části o trestní represí, vztahuje i na vnitrostátní ozbrojené konflikty.

⁶² LIAN, Xi. A Contemporary Observation on International Protection of Cultural Property. *Contemporary Readings in Law and Social Justice*. roč. 4, č. 2, 2012. s. 855-865.

⁶³ ONDŘEJ: *Mezinárodní...* s. 338.

⁶⁴ Článek 1 odst. 1 Druhého protokolu k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954, Haag, 26. března 1999.

⁶⁵ BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Univerzita Karlova, 2007. s. 145-147.

⁶⁶ HENCKAERTS: *New rules for the protection...* [online]. Dostupné na <<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jq37.htm>>.

Na žádost Číny a Indie byl přidán dovětek, že nic v tomto protokolu se nedotýká tzv. primární pravomoci státu, na jehož území se vyskytuje vnitrostátní ozbrojený konflikt. Tudíž ve skutečnosti stát, na jehož území k vnitrostátnímu ozbrojenému konfliktu dojde, má nad takovým porušováním primární odpovědnost výkonu jurisdikce, to znamená stíhat, vyšetřovat a trestat pachatele. Pokud však k takovému výkonu nedojde ze strany státu, jurisdikci může vykonat jiný stát nebo mezinárodní trestní tribunál.⁶⁷

Vznik norem, potřebných k ochraně kulturních statků při mezinárodním a vnitrostátním konfliktu, trval dlouhý čas. Jediný možný způsob aplikovat normy týkající se mezinárodního konfliktu na vnitrostátní konflikt či občanskou válku, bylo možné skrze uznání válečného stavu. K uznání došlo po splnění několika podmínek. A to existencí občanské války doprovázené válečným stavem či okupací řádné části území povstalců. Když je země rozdělena kulturní, etnickou či náboženskou bariérou, jako tomu bylo v době konfliktů v bývalé Jugoslávii, situace je velmi složitá. Neboť tyto hodnoty se stávají cílem války, jsou součástí konfliktu a představují cíle k ničení, jako tomu bylo právě v bývalé Jugoslávii, kde byly útoky na náboženské symboly součástí konfliktu a cílem válčících stran.⁶⁸

Čl. 22 Druhého protokolu tedy dokládá, že se Druhý protokol vztahuje na vnitrostátní ozbrojené konflikty, ať už vládních nebo povstaleckých sil. Určitého zmatku se mohl dopustit čl. 1 Druhého protokolu, který definuje slovo „strany“ jako smluvní strany Druhého protokolu. Nicméně je to chápáno tak, že v celém textu slovo „strana“ ve výrazu „strany konfliktu“ zahrnuje i povstalecké skupiny státu, který je smluvní stranou Druhého protokolu, ale ne třetí státy, které Druhý protokol dosud neratifikovaly. Nevládní síly zapojené do vnitrostátního ozbrojeného konfliktu v rámci jednoho státu, který je stranou Druhého protokolu, jsou vázány tímto protokolem prostřednictvím ratifikace dotyčného státu.⁶⁹

Čl. 3 Druhého protokolu ve svém prvním odstavci upozorňuje, že se jeho ustanovení použijí v případě ozbrojeného konfliktu, ale některá z nich musí být uplatněna již v době míru.⁷⁰ Haagská úmluva se použije při skutečném zahájení bojových akcí, není tedy už potřeba formálního vyhlášení války či uznání válečného stavu jako dříve. Haagská úmluva se tedy automaticky aplikuje při existenci ozbrojeného konfliktu mezi dvěma nebo více státy. Druhý protokol se aplikuje i na všechny případy částečné či úplně okupace území smluvní strany, a to i když se tato okupace nesetká s vojenským odporem. Toto ustanovení představuje

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ TOMAN: *Cultural property*... s. 417.

⁶⁹ HENCKAERTS: *New rules for the protection...* [online]. Dostupné na <<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jq37.htm>>.

⁷⁰ Například čl. 5, 24, 28, 29, 30, 33, 37.

určitou reakci na zkušenosti z druhé světové války. Pokud dojde k případu, že nastane okupace během nepřátelské akce, použije se Haagská úmluva v době jejího vypuknutí či vyhlášení války, ne při pouhé okupaci. Zde se ovšem myslí okupace bez vyhlášení válečného stavu či vypuknutí bojů.⁷¹

Druhý odstavec čl. 3 se zabývá aplikací Druhého protokolu na smluvní strany a státy, které smluvními stranami nejsou. Přestože jedna ze stran ozbrojeného konfliktu není smluvní stranou, smluvní strany jsou i nadále Druhým protokolem vázány.

2.6.2. Základní povinnosti stran Druhého protokolu

Druhý protokol zavazuje smluvní strany k povinnostem, které zajišťují ochranu kulturních statků ještě před vznikem samotného ozbrojeného konfliktu. Jde o zabezpečení kulturních památek, kdy v čl. 5, který odkazuje na čl. 3 Haagské úmluvy, vyjmenovává Druhý protokol příklady přípravných zabezpečovacích opatření jako je vytváření zásob, plánování naléhavých opatření, příprava evakuace, přípravy na přemístění movitých statků aj.⁷² Tyto povinnosti zabezpečit kulturní statky se jeví jako dosti praktické, neboť mohou velmi dobře posloužit v případě přírodních katastrof, ale i možných krádeží.⁷³ Účelem článku je pomoci stranám, co se týče možností přípravných opatření tím, že v něm jsou přímo uvedeny příklady. Strana by měla volit s ohledem na předvídatelný ozbrojený konflikt a předchozí zkušenosti, nejen vlastní, ale i cizích zemí. Výběr je ponechán výhradně na smluvní straně s rizikem, že nebudou přijata žádná opatření.⁷⁴

Další povinnost spočívá v šíření znalostí Druhého protokolu do povědomí ostatních v době míru i za ozbrojeného konfliktu. Tím došlo k posílení uvědomění si významu a hodnot kulturních statků a dosáhnutí určitého respektu,⁷⁵ což by se mělo realizovat pomocí vzdělávacích programů a praktických opatření.⁷⁶

Čl. 7 upravuje preventivní opatření za útoku, jež ukládá povinnosti vojenskému veliteli. Ten musí ověřit, zda cíle, na které chce útočit, nejsou kulturními statky, vybrat

⁷¹ TOMAN: *Cultural property*... s. 61-65.

⁷² K dodržování opatření a jejich rozvinutí je zřízen Fond na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu, čl. 29 Druhého protokolu k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954, Haag, 26. března 1999.

⁷³ ONDŘEJ: *Mezinárodní*... s. 338.

⁷⁴ TOMAN: *Cultural property in war*... s. 81-82.

⁷⁵ Čl. 30 Druhého protokolu k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954, Haag, 26. března 1999.

⁷⁶ BÍLKOVÁ: *Úprava vnitrostátních*... s. 145-147.

správné prostředky a způsob útoku tak, aby nedošlo k náhodnému poškození, a pokud se tak stane, aby bylo minimalizováno. Musí zrušit nebo pozastavit útok, pokud jsou cílem kulturní statky a vedlo by to k nepřiměřené vojenské výhodě. První dvě povinnosti musí velitel vykonat tak, aby učinil vše, co je v jeho moci.⁷⁷ Opatření, která jsou ukládána proti následkům útoku, příkazují neumísťovat vojenské cíle v blízkosti kulturních statků a zajistit ochranu na místě, či jejich přesun, pro movité kulturní statky, které se nacházejí poblíž vojenských cílů.⁷⁸

Významným článkem Druhého protokolu je čl. 6 písm. a) – d), který upřesňuje vojenskou nezbytnost a její použití ve vztahu k útočníkovi i obránci, kdy (a) předkládá podmínky, za nichž lze páchat nepřátelské činy proti kulturním statkům. To je možné tehdy, pokud se kulturní objekt (i) změnil ve vojenský cíl a (ii) nelze najít jiné řešení, které by dosahovalo takové vojenské výhody srovnatelné s tou, kterou nabízí právě útok,⁷⁹ (b) nastiňuje situace, kdy se lze odchýlit od zákazu používat kulturní statky pro účely, které by je mohly vystavit zničení nebo poškození. Jde o situaci, kdy není prakticky možné zvolit mezi výše zmíněným použitím kulturních statků a jinou možností získání odpovídající vojenské výhody, (c) dále má-li dojít k rozhodnutí, které je odůvodněno vojenskou nezbytností, musí být učiněno přinejmenším na úrovni velitele pluku a (d) dovolí-li to okolnosti, má dojít před útokem k včasnému a dostatečnému varování.⁸⁰ Je potřeba však tyto definice upřesnit ve vojenských příručkách a pravidlech nasazení a zaručit nezbytnost dobré víry.⁸¹ Čl. 13 Druhého protokolu se zabývá vojenskou nezbytností v případě zvýšené ochrany kulturních statků.

2.6.3. Zvýšená ochrana

Systém zvýšené ochrany zavedla už Haagská úmluva. Byl navržen pro omezený počet azylových domů určených k úkrytu movitých kulturních statků, středisek, které obsahují

⁷⁷ ONDŘEJ: *Mezinárodní...* s. 338.

⁷⁸ Čl. 7 Druhého protokolu k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954, Haag, 26. března 1999.

⁷⁹ Například: ústup vojsk blokovaný historickou zdí, umístěnou v údolí nebo horském průsmyku. Nebyl by žádný způsob, jak projít kolem zdi, trvalo by to příliš mnoho času a vyžádalo by si to spoustu ztrát. Velitel by musel rozhodnout, zda vojáci či historická zeď. Přestože nesmí být zeď používána pro vojenské akce, stane se vojenským cílem pouze z důvodu její lokace. Příklad se nejvíce příliš realisticky, ale je vhodný pro potřebu vysvětlení kritéria místa. Viz HENCKAERTS, Jean-Marie, *New rules for the protection of cultural property in armed conflict*. In Review of the Red Cross, No. 835, 1999.

⁸⁰ BÍLKOVÁ: *Úprava vnitrostátních...* s. 147.

⁸¹ ONDŘEJ: *Mezinárodní...* s. 339.

památky, a jiných nemovitých kulturních statků, které mají velký význam. Bohužel se systém zvláštní ochrany nesetkal s úspěchem hned z několika důvodů. Prvním bylo, že položka na Seznamu byla podmíněna tím, že se nemovitost nachází v dostatečné vzdálenosti od jakéhokoli průmyslového centra nebo důležitého vojenského objektu, což bylo v mnoha případech téměř nemožné splnit, neboť cenná kulturní zařízení se nacházejí často v centrech měst, obklopených potenciálními vojenskými cíli. Navíc neexistovala úprava o tom, jaká vzdálenost představuje dostatečný odstup. Dále také mohly smluvní strany vznést námitky proti zápisu do rejstříku bez dostatečného uvedení důvodů.⁸²

V důsledku toho se Druhý protokol oprostil od kritéria vzdálenosti a podání námitek bylo přísně omezeno. Nově tedy musí být dle čl. 10 písm. a) – c) splněna tři kritéria, aby byl objekt zapsán do Seznamu kulturních statků pod zvýšenou ochranou a to (a) „*musí se jednat o kulturní dědictví nejvyššího významu pro lidstvo*“ (b) „*musí být chráněn odpovídajícími vnitrostátními právními a administrativními opatřeními, která uznávají jejich výjimečnou kulturní a historickou hodnotu a zajišťují nejvyšší úroveň ochrany*“ a (c) „*nesmí být využíván pro vojenské účely nebo k zaštitění vojenských objektů a strana, která má tento kulturní statek pod kontrolou, učinila prohlášení, že takto využíván nebude*“. O zavedení zvýšené ochrany rozhoduje na návrh strany Výbor pro ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu, který je zřízen čl. 24 Druhého protokolu. Rozhodnutí, zda udělit či odeprít zvýšenou ochranu, lze provést pouze na základě těchto kritérií. Případné podané námitky musí být konkrétní a souviset s fakty, což představuje jasnou odpověď na nedostatky předchozího systému. Takové kulturní statky se zapisují na výše zmíněný Seznam a zvýšená ochrana je jim poskytována právě od jejich zápisu do tohoto Seznamu.⁸³ Užitečnost Seznamu může spočívat v celosvětové proslulosti, jeho samotná existence by měla představovat účinný nástroj prevence a ochrany, tak jako je tomu u Seznamu světového dědictví UNESCO, jehož cennost se ukázala při útocích na Dubrovnik, kdy neexistovaly válečné seznamy, posloužil Seznam světového dědictví UNESCO jako prostředek toho, že byl Dubrovnik víceméně ušetřen.⁸⁴

Zvýšená ochrana spočívá dle čl. 12 v tom, že do imunity, která je zajištěna tím, že se strany konfliktu zdrží útoku na takový statek a jakéhokoli využití statků či jeho bezprostředního okolí na podporu vojenské akce, lze do takového kulturního statku zasáhnout, pouze pokud je zvýšená ochrana pozastavena či zrušena nebo pokud se kulturní

⁸² HENCKAERTS: New rules for the protection... [online]. Dostupné na <<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jq37.htm>>.

⁸³ čl. 11 Druhého protokolu k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954, Haag, 26. března 1999.

⁸⁴ HENCKAERTS: New rules for the protection... [online]. Dostupné na <<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jq37.htm>>.

statky svým využitím stanou vojenským cílem. Jde tedy o přísnější normy, než u obecné ochrany.

Kulturní statky mohou zvýšenou ochranu pozbýt, lze jim takovou ochranu zrušit či pozastavit. K pozastavení a zrušení dojde dle čl. 14, pokud kulturní statky nesplňují alespoň jedno z kritérií uvedených v čl. 10 viz výše. Dále v případě vážného porušení čl. 12, který se týká výše zmíněné imunity. Generální ředitel Výboru má povinnost neprodleně zaslat generálnímu tajemníkovi OSN a všem stranám Druhého protokolu oznámení o jakémkoli rozhodnutí, které se týká pozastavení či zrušení zvýšené ochrany. Než se tak stane, mají strany příležitost sdělit své názory. Zvýšené ochrany lze pozbýt pouze, pokud je taková ochrana zrušena nebo pozastavena nebo v případě, že se kulturní statky stanou vojenským cílem, o čemž pojednává čl. 13, kdy však mohou být kulturní statky předmětem útoku, pokud je útok jediným použitelným prostředkem ukončení využití kulturních statků jako vojenského cíle, byla přijata všechna možná preventivní opatření při výběru prostředků a způsob útoku s cílem ukončit takové využití a nezpůsobit nebo alespoň minimalizovat škody na kulturních statcích.

Hlavní rozdíl obecné a zvýšené ochrany nespočívá v povinnosti útočníka, nýbrž držitele kulturního statku. V případě obecné ochrany má majitel kulturního statku právo převést statek na vojenský cíl, případně ho využít pro vojenské akce. Pokud jde o zvýšenou ochranu, majitel nemá absolutně žádné takové právo s kulturním statkem nakládat. Před zápisem tedy musí strana zodpovědně zvážit, zda nebude někdy v nouzi tuto přeměnu statku potřebovat. Protože takové porušení Druhého protokolu by vedlo k válečnému zločinu, za který by byl pachatel stíhán. Podstata zvýšené ochrany tkví v určité formě registrace, neboli certifikované ochrany, kdy kulturní statek nesmí nikdy sloužit jako předmět útoku z pozice majitele, a zejména výhody, že se útočník dozví ze Seznamu, o jakou nemovitost jde a že případný útok proti ní bude mít vážné následky.⁸⁵ Na Seznamu je dosud zapsáno deset kulturních statků.

⁸⁵ HENCKAERTS: *New rules for the protection...* [online]. Dostupné na <<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jq37.htm>>.

2.6.4. Trestní odpovědnost

Na rozdíl od Haagské úmluvy, která stanovuje velmi obecnou povinnost stíhání a sankcí v pouhém jednom čl. 28, Druhý protokol věnuje trestní odpovědnosti celou hlavu IV, jež zakládá individuální trestní odpovědnost pachatelů, kteří vážně poruší Druhý protokol.⁸⁶

Druhý protokol upravuje v čl. 15 seznam způsobů porušení ustanovení Haagské úmluvy i jejích protokolů, při kterém je zapotřebí úmyslu a může se jej dopustit jakákoliv osoba. Stane se tak pokud:

- a) *„Učiní kulturní statky pod zvýšenou ochranou předmětem útoku;*
- b) *Využije kulturní statky pod zvýšenou ochranou nebo jejich bezprostřední okolí na podporu vojenské akce;*
- c) *Rozsáhle zničí nebo si přisvojí kulturní statky chráněné Haagskou úmluvou a tímto protokolem;*
- d) *Učiní kulturní statky chráněné Haagskou úmluvou a tímto protokolem předmětem útoku;*
- e) *Ukradne, vyplení či zpronevěří kulturní statky chráněné Haagskou úmluvou nebo se proti nim dopustí vandalských činů.“*

Čl. 16 poté stanoví totožnou jurisdikci pro první tři skupiny trestných činů, uvedené v čl. 15. Jde o přijetí nezbytných legislativních opatření, penalizaci výše zmíněných tří skupin a zároveň výzva k univerzalitě. Druhý protokol lpí na tradičním principu mezinárodního trestního práva, kdy je povinností státu pachatele buď vydat k trestnímu stíhání do jiného státu nebo jej sám soudit. Předpokládá se tedy vydávání pachatelů a vzájemná právní pomoc mezi státy.⁸⁷

Vedle vážných porušení se Druhý protokol zaměřuje také na jiná porušení, která představují jakýsi jejich protiklad. Sem patří dle čl. 21 *„jakékoli využití kulturních statků porušující Haagskou úmluvu nebo tento Protokol“* a *„jakýkoli nezákonný vývoz, jiné přemístění kulturních statků z okupovaného území nebo převod vlastnických práv k nim v rozporu s Úmluvou nebo tímto Protokolem“*. V tomto případě je povinností států přijmout přiměřená opatření, která taková jednání ukončí. Tato opatření nemusí být nutně trestní a aplikují se v případě jednání, které je úmyslné.⁸⁸

⁸⁶ ONDŘEJ: *Mezinárodní...* s. 373.

⁸⁷ BÍLKOVÁ: *Úprava vnitrostátních...* s. 148.

⁸⁸ Tamtéž. s. 149.

2.6.5. Institucionální otázky

Od samého počátku procesu vývoje Druhého protokolu panovala shoda, že režim mezinárodní kontroly v rámci Haagské úmluvy selhal. Nikdo nezpochybnil, že to bylo příliš těžkopádné a komplikované a vyžadovalo se přijetí zjednodušeného režimu. Otázkou však zůstávalo, jakou formu by měl režim kontroly představovat. Jeden z názorů doporučoval posílení Sekretariátu UNESCO, který nakonec slouží jako pomocný orgán a připravuje podklady a programy schůzí, další zase upřednostňoval schůze vysokých smluvních stran. Většina stran favorizovala účelový dozorčí orgán nebo menší úřad. Ovšem úřad, který má soudit a obviňovat osoby při rozhodování o ochranu kulturního majetku, který je významný pro celé lidstvo, musí mít určitou váhu. Jelikož mezivládní výbor by byl politického charakteru, zvolil se raději nestranný odborný subjekt.⁸⁹

Druhý protokol tedy přichází s Výborem na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu (dále jen „**Výbor**“), ve kterém je 12 členů a byl poprvé zvolen dne 26. října 2005 v Paříži. Výbor slouží především k přípravě směrnic pro provádění Druhého protokolu, dále k přiznání, pozastavení, zrušení zvýšené ochrany, také podporuje označování kulturních statků pod zvýšenou ochranou, dohlíží na provádění Druhého protokolu, poskytuje mezinárodní pomoc a dohlíží na využití Fondu na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu. Jeho funkce jsou upraveny v čl. 29 Druhého protokolu a patří mezi ně poskytování finanční či jiné pomoci na podporu přípravných nebo jiných opatření přijímaných v době míru. Příspěvky do tohoto Fondu nejsou povinné.

Výbor spolupracuje s mezinárodními a národními vládními a nevládními organizacemi. Mezi jeho orgány patří Mezinárodní rada archivů, Mezinárodní rada muzeí, Mezinárodní rada pro památky a sídla, Mezinárodní federace knihovnických asociací a institucí, Mezinárodní výbor Červeného kříže a Mezinárodní středisko pro výzkum uchování a obnovy kulturních statků.⁹⁰

Výbor se schází jednou ročně na řádném zasedání a zároveň může svolat mimořádná zasedání, kdykoliv to uzná za nutné. Obsazení Výboru by mělo splňovat rovnost v různých oblastech a kulturách světa a mělo by mít dostatečnou odbornost ve všech oblastech, které pokrývá. To zajistí strany, které jsou členy výboru tím, že zvolí svého odpovídajícího zástupce. Výbor se doposud sešel čtyřikrát na řádném zasedání a jednou na mimořádném.⁹¹

⁸⁹ O'KEEFE. Roger. *The Protection of Cultural Property in Armed Conflict*. Cambridge University Press, New York. 2006. s. 289-290.

⁹⁰ ONDŘEJ: *Mezinárodní...* s. 341.

⁹¹ Tamtéž.

3. Případová studie – Mali

Normy mezinárodního práva upravující ochranu kulturního dědictví v rámci ozbrojeného konfliktu nachází v současnosti své uplatnění na několika místech planety, kde probíhají zpravidla vnitrostátní ozbrojené konflikty různého rozsahu. Příkladem může být nedávná situace v africkém Mali v letech 2012 až 2015.

Ačkoli skutkové podstaty trestných činů podle mezinárodního práva obsažené v Římském statutu chrání především život člověka a jeho důstojnost, chrání v rámci definice válečných zločinů také statky kulturního dědictví. Útoky proti mj. historickým památkám tedy spadají do působnosti Mezinárodního trestního soudu a náleží k jedněm z nejzávažnějších zločinů, které mají dopad na mezinárodní společenství.

V této kapitole se budu věnovat analýze ozbrojeného konfliktu v Mali a aplikaci relevantních norem mezinárodního práva ze strany ICC.

3.1. Situace v Mali

Boje v Mali probíhaly od ledna 2012 do února 2015, kdy docházelo k rozsáhlým a pravidelným konfliktům mezi Národním hnutím za osvobození Azavadu, vzniknuvším z členů kmene Tuaregů⁹², usídlených na severu země (dále jen „**Národní hnutí**“) a malijskou vládou. Ve světle výše uvedených definičních znaků založených rozhodnutím ve věci *Tadić*, můžeme uzavřít, že se jednalo o vnitrostátní ozbrojený konflikt⁹³, neboť boje probíhaly v rozmezí tří let na území jednoho státu mezi povstaleckým hnutím (Národní hnutí) a malijskou vládou a v jeho průběhu došlo k obsazení území na severu země a k výraznému poničení malijského města Timbaktu, zapsaného na Seznamu světového

⁹² Tuaregové představují etnickou skupinu v epicentru malijského konfliktu, žijí v severních oblastech Kidal, Gao a Timbaktu, jež jsou označovány jako Azavad. Mnoho Tuaregů uprchlo z Mali a Nigeru do Libye v roce 2008 při neúspěšném povstání a nastoupili do libyjské armády. Po zhroucení Kádáfího režimu se vrátili do Mali, vybaveni vojenskými vozidly a značným množstvím zbraní. Nigerijská vláda vracějící se vojáky odzbrojovala, kdežto malijské orgány nechaly Tuaregům zbraně s nadějí, že se začlení do národní armády. Místo toho však Tuaregové v roce 2012 použili tyto prostředky a vytvořili Národní hnutí za osvobození Azavadu, kdy počali útočit proti vládě a požadovali plnou nezávislost pro Azavad. Kolem dubna roku 2012 vyhlásili rebelové nezávislý stát Azavad a oznámili, že v jejich moci jsou všechna tři významná města na severu: Gao, Timbaktu a Kidal, ale jelikož jejich cílem bylo zvýšit své vojenské schopnosti vytvořili spojenečství s třemi islámskými skupinami (Ansar Eddine, Al-Káida v islámském Maghrebu a Hnutí pro jednotu Džihád v západní Africe), jež všechny usilují o přísné dodržování výkladu práva šaría a působí jako paraziti na místní povstalecké skupině, aby podporovaly jejich vlastní fundamentalistický program.

⁹³ Viz poznámka pod čarou č. 1.

dědictví UNESCO.⁹⁴ Z malijských kulturních památek je kromě města Timbuktu evidována na Seznamu světového dědictví UNESCO rovněž hrobka Askia⁹⁵. Útok proti této se však podařilo s přispěním místního obyvatelstva odvrátit a nedošlo tak k jejímu poničení.⁹⁶

Jedním z lídrů Národního hnutí byl Ahmad Al Faqi Al Mahdi (dále jen „**Al Mahdi**“), pocházející z kmene Tuaregů. Al Mahdi byl kromě své příslušnosti k ozbrojené skupině Ansar Eddine napojen na teroristickou organizaci Al-Káida, s jejímiž představiteli úzce spolupracoval, přičemž do září 2012 byl údajně navíc vedoucí osobou Hizballáhu.⁹⁷

Vzhledem k tomu, že ze strany kanceláře žalobce ICC (dále jen „**Žalobce**“) panovalo podezření, že se Al Mahdi v rámci výše popsaného ozbrojeného konfliktu podílel na ničení mnoha budov ve městě Timbuktu⁹⁸, byl na něho dne 18. září 2015 vydán příkaz k zatčení, na jehož základě byl Al Mahdi zadržen v Nigérii a dne 26. září 2015 nigerijskými orgány vydán k ICC.

Rada bezpečnosti OSN přijala dne 20. prosince 2012 Rezoluci č. 2085⁹⁹, na základě níž a žádosti malijské vlády podnikla Francie¹⁰⁰ ozbrojenou intervenci na území Mali za účelem podpory malijské vlády v boji proti Národnímu hnutí a ukončení vnitrostátního ozbrojeného konfliktu. Ozbrojený konflikt na severu Mali byl ukončen v únoru roku 2015 v návaznosti na mírovou dohodu uzavřenou dne 19. února 2015.¹⁰¹

⁹⁴ Timbuktu bývá označováno jako město 333 svatých. Předpokládá se, že ti jsou pohřbeni ve svých šestnácti mauzoleích. Město dále ukrývá na tisíce posvátných rukopisů, jejichž vznik sahá až do 13. století. Ve městě se také nachází tři mešity – Djingrayber, Sidi Yahia a Sankore.

⁹⁵ Hrobka Askia byla vystavěna koncem 15. století vládcem říše Songhai, Askia Mohamedem. Původní komplex obsahoval pyramidovou hrobku, dvě mešity, hřbitov a veřejné shromaždiště.

⁹⁶ LOSTAL, Marina. *The first of ...* Dostupné z: <<https://www.globalpolicy.org/component/content/article/163-general/52814-icc-opens-a-case-for-the-destruction-of-cultural-heritage-in-mali.html>>.

⁹⁷ Kromě uvedeného byl svého času Al Mahdi úzce spojován s činností Islámského soudu v Timbuktu a podílel se na výkonu jeho rozhodnutí.

⁹⁸ Jednalo se o nejméně deset významných kulturních památek, jako například mauzolea Sidi Mahamoud Ben Omar Mohamed Aquit, Sheikh Mohamed Mahmoud Al Arawani, Alpha Moya nebo mešita Sidi Yahia.

⁹⁹ S/RES/2085 (2012). [online]. Dostupné na <https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2085%20%282012%29>.

¹⁰⁰ Francie zde rozmístila na 4 000 svých vojáků. Viz: LOSTAL, Marina. *The first of its kind: the ICC opens a case against Ahmad Al Faqi Al Mahdi for the destruction of cultural heritage in Mali*. 2nd October 2015. Dostupné z: <<https://www.globalpolicy.org/component/content/article/163-general/52814-icc-opens-a-case-for-the-destruction-of-cultural-heritage-in-mali.html>>.

¹⁰¹ *Tuareg separatist group in Mali 'ends ceasefire'* [online]. bbc.com, 29. listopad 2013. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-africa-25161049>>.

3.2. Příslušná právní úprava zavazující Mali

Ačkoli Mali není signatářem Haagské úmluvy II z roku 1899¹⁰² ani Haagské úmluvy IV z roku 1907¹⁰³, je Mali smluvní stranou několika mezinárodněprávních instrumentů týkajících se úpravy ochrany kulturního dědictví. Jsou jimi Haagská úmluva, Úmluva světového kulturního dědictví z roku 1972, Dodatkový protokol II k Ženevským úmluvám a v neposlední řadě také Římský statut. Pozoruhodná se zdá být ratifikace Druhého protokolu, který Mali ratifikovalo v listopadu roku 2012 následně poté, co byly spáchány útoky na kulturní statky ve městě Timbuktu.

Al Mahdi je obviněn z trestných činů dle čl. 8 odst. 2 písm. e) bod (iv) Římského statutu a jeho odpovědnost pak Prokurátorka zakládá na ustanovení čl. 25 odst. 3 Římského statutu, o nichž pojednávám výše.¹⁰⁴

3.3. Řízení před ICC

Al Mahdi byl po předání nigerijskými orgány k ICC umístěn do vazby ve věznici Scheveningen v Haagu. Dne 30. září 2015 se konalo přípravné řízení před samosoudcem, na němž byla ověřena totožnost podezřelého a byl mu přidělen tlumočník, aby byl jasně informován o obviněních, vznesených proti němu, a jeho právech dle Římského statutu v jazyce, kterému plně rozumí a jímž mluví, tedy arabštině.¹⁰⁵

Dne 1. března 2016 Al Mahdi za přítomnosti obhájců a před soudci ICC projevil vůli se přiznat ke spáchání trestných činů, z nichž je obviněn. Dne 24. března 2016 bylo potvrzeno Al Mahdiho obvinění z válečných zločinů v souvislosti s ničením historických a náboženských památek.¹⁰⁶ V rámci následného dokazování navrhl Žalobce ICC k provedení

¹⁰² Smluvní strany Haagské úmluvy II z roku 1899 [online]. Dostupné na <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_viewStates=XPages_NORMStatesParties&xp_treatySelected=150>.

¹⁰³ Smluvní strany Haagské úmluvy IV z roku 1907 [online]. Dostupné na <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_viewStates=XPages_NORMStatesParties&xp_treatySelected=195>.

¹⁰⁴ Viz podkapitola 2.5.3.

¹⁰⁵ *Situation in the Republic of Mali. The Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi* [online] ICC-01/12-01/15. Case Information Sheet. International Criminal Court. 24 August 2016. Dostupné na <<https://www.icc-cpi.int/iccdocs/PIDS/publications/AlMahdiEng.pdf>>.

¹⁰⁶ *Al Mahdi case: Trial to open on 22 August 2016* [online]. International Criminal Court. 1 June 2016. Dostupné na <<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1217>>.

rozsáhlý důkazní materiál¹⁰⁷ a svědectví vypovídající o vině Al Mahdiho za spáchání válečného zločinu, jehož se měl dopustit tak, že samostatně nebo ve spolupráci s jinými usnadnil nebo jinak přispěl k úmyslnému vedení útoků proti budovám určeným k náboženským účelům a historickým památkám v období od 30. června do 10. července roku 2012.¹⁰⁸

Vzhledem k tomu, že Al Mahdi vyslovil svůj záměr přiznat se ke spáchání trestných činů, z nichž je obviněn, předpokládaná délka řízení byla do jednoho týdne.¹⁰⁹ Jde vůbec o první případ s takovým průběhem před ICC. Dle vrchní žalobkyně Bensoudy bude takové přiznání viny dle čl. 65 Římského statutu milníkem v historii ICC.¹¹⁰

Při zahájení hlavního líčení dne 22. srpna 2016 Al Mahdi přiznal vinu, pokud jde o válečný zločin spočívající v ničení historických a náboženských památek v Timbaktu v předmětném časovém rozmezí, kdy po přečtení obžaloby Al Mahdi řekl: „*Lituji, že musím říct, že všechno, co jsem dosud slyšel, je pravda a popisuje to skutečnost.*“. Dne 24. srpna 2016 dospěl soud k závěru a senát oznámil, že rozsudek bude vynesena dne 27. září 2016.¹¹¹ Maximální možná délka trestu odnětí svobody, jenž je Al Mahdimu navrhován, je třicet let, nicméně Žalobce v předmětném řízení navrhuje trest odnětí svobody v délce trvání devět až jedenáct let.¹¹²

3.4. Dílčí závěr

Případ je zajímavý především proto, že představuje řadu prvenství pro mezinárodní právo. Al Mahdi je první samostatnou osobou z Mali postavenou před ICC, jde o prvního islámského extremistu, který čelí obvinění u ICC, zároveň je prvním jedincem stíhaným pouze pro válečný zločin spáchaný proti kulturnímu dědictví a také první osobou, která se

¹⁰⁷ Svědectví, videomateriály, snímky, analýzy odborníků a svědků, oficiální dokumenty vydané malijskými orgány a mezinárodními organizacemi a zprávy ze sdělovacích prostředků

¹⁰⁸ ICC Pre-Trial Chamber I confirms the charge against Ahmad Al Faqi Al Mahdi and commits him to trial [online]. 24 March 2016. Dostupné na <<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1204>>.

¹⁰⁹ Dostupné na <<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1217>>.

¹¹⁰ MALITI, Tom. *Al Faqi Tells Chamber He Intends to Plead Guilty to War Crime Charge* [online]. International Justice Monitor. 30. března 2016. Dostupné na <<http://www.ijmonitor.org/2016/03/al-faqi-tells-chamber-he-intends-to-plead-guilty-to-war-crime-charge/>>.

¹¹¹ *Al Mahdi case: Judgment to be delivered on 27 september 2016*. 24 august 2016 [online]. Dostupné na <<https://www.icc-cpi.int/pages/item.aspx?name=pr1237>>.

¹¹² TRUCHLÁ, Helena. *První islamista před soudem v Haagu. Malijský radikál se přiznal k pustošení památek v Timbaktu* [online]. 22. srpna 2016. Dostupné na <<http://zahrancni.ihned.cz/c1-65409270-prvni-soud-zanicieni-kulturniho-dedictvi-malijsky-radikal-se-v-haagu-priznal-k-pustoseni-pamatek-v-timbaktu>>.

před ICC přiznala ke své vině.¹¹³ Tribunál však vychází z již vyspělých norem ICTY, kdy byl Pavle Strugar uznán vinným ze zničení institucí zabývajících se mimo jiné, náboženstvím, uměním a vědou.¹¹⁴

Roku 2013 byli extremisté vyhnáni z města a v roce 2014 podepsalo UNESCO dohodu s Evropskou unií a malijskou vládou na obnovu 14 zničených struktur. Projekt by měl trvat až čtyři roky a jeho celkový rozpočet dosáhne k částce 11 milionů dolarů. K provedení oprav byli využiti místní pracovníci, čili se vytvořilo na 140 pracovních míst. Rekonstrukce má pozitivní dopad nejen na ekonomiku pracovní plochy, ale může vést také k usmíření národů. Během ničení došlo ke ztrátě, odcizení či spálení na 4 000 rukopisů a dalších 10 000 bylo nalezeno v kritických podmínkách. 370 000 dokumentů bylo uloženo a převezeno do Bamaka, kde mají být tyto chráněny před Džihádisty. V současné době dochází k jejich digitalizaci pro budoucí generace.¹¹⁵

¹¹³ BOWDREN, Andrea. *Emerging Voices: A Case of Firsts for the International Criminal Court: Destruction of Cultural Heritage as a War Crime, Islamic Extremism and a Guilty Plea* [online]. 9 August 2016. Dostupné na <<http://opiniojuris.org/2016/08/09/emerging-voices-a-case-of-firsts-for-the-international-criminal-court-destruction-of-cultural-heritage-as-a-war-crime-islamic-extremism-and-a-guilty-plea/>>.

¹¹⁴ BROWN, Matt. Guest Post: *Promising Development in Protecting Cultural Heritage at the ICC* [online]. September 30th, 2015. Dostupné na <<http://opiniojuris.org/2015/09/30/guest-post-promising-development-in-protecting-cultural-heritage-at-the-icc/>>.

¹¹⁵ MUÑOZ-ALONSO, Lorena. *Local Timbuktu Workers Rebuild Shrines Flattened by Al-Qaeda* [online]. 16. dubna 2015. Dostupné na <<https://news.artnet.com/art-world/local-timbuktu-workers-mausoleums-288353>>.

4. Případová studie – Sýrie

Dalším aktuálním příkladem, na němž lze ilustrovat aplikaci norem mezinárodního humanitárního práva ve vztahu k ochraně kulturních statků, je ozbrojený konflikt v Sýrii. Výše popsaný ozbrojený konflikt v Mali byl v poměrně krátké době úspěšně zažehnán. Ozbrojený konflikt v Sýrii je svou dobou trvání, intenzitou a mezinárodním přesahem jeho důsledků pro svět novou a daleko závažnější situací.

V této kapitole se budu věnovat (1) vymezení skutkového stavu současné situace v Sýrii, (2) uvedení relevantních právních norem ve vztahu ochrany kulturních statků za ozbrojeného konfliktu a (3) aplikaci těchto norem na předmětný případ.

4.1. Současná situace v Sýrii

Od šedesátých let 20. století byla strana Bass vládnoucí stranou v Sýrii nejprve pod vedením Hafeze al-Assada a od roku 2000 jeho syna Bashara al-Assada. Navzdory tomu, že většina členů syrské vlády byli šiitští muslimové, zatímco populace byla z velké části sunnitská, nebyly to tyto náboženské rozdíly, ale volání po politických změnách v zemi, které nastartovalo ozbrojený konflikt. Tlak na uskutečnění politických změn vyescaloval dne 15. března 2011, kdy v rámci tzv. arabského jara proběhlo několik demonstrací proti režimu Bashara al-Assada, ústících v povstání. To však posléze dne 15. července 2012 vygradovalo v ozbrojený konflikt – syrskou občanskou válku mezi syrskou vládou v čele s prezidentem Basharem al-Asadem na straně jedné a opozicí reprezentovanou Svobodnou syrskou armádou, frontou an-Nusrá¹¹⁶, Kurdy a tzv. Islámským státem (dále také jako „IS“), na straně druhé. Kromě důsledků, které má občanská válka v Sýrii, má přesah v podobě imigrační krize¹¹⁷.

¹¹⁶ An-Nusrá je syráská teroristická organizace, jako An-Nusrá byla napojena na teroristickou organizaci Al-Káida, po svém odštěpení změnila název na Džabhat Fatah aš-Šám. Cílem organizace je vytvoření islámského státu na území Sýrie. Dne 11. prosince 2012 byla Spojenými státy americkými zařazena na seznam teroristických organizací. Skupina bojuje proti Islámskému státu a syrské vládě, příležitostně ale spolupracuje s Islámským státem v boji proti syrské vládě. Viz: BANCO, Erin. *Jabhat Al-Nusra and ISIS Alliance Could Spread Beyond Damascus* [online]. ibtimes.com. 4 November 2015. Dostupné na <<http://www.ibtimes.com/jabhat-al-nusra-isis-alliance-could-spread-beyond-damascus-1877819>>.

¹¹⁷ Od začátku konfliktu opustilo Sýrii 4,5 milionu obyvatel. 6,5 milionu obyvatel zůstalo v Sýrii, ale byli nuceni opustit svůj domov a 1,2 milionu lidí bylo ze svých domovů vyhnáno jen v roce 2015. Viz: *Syria: The Story of the Conflict* [online]. bbc.com. 11 March 2016. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>>.

4.1.1. Předmětný ozbrojený konflikt

Jelikož se výše zmíněné demonstrace rozšířily roku 2011 po celé Sýrii, syrská vláda začala pravidelně používat proti demonstrantům ozbrojené síly a zároveň zahájila masivní zatýkání. Demonstrace se však nedařilo potlačit, proto syrská armáda v dubnu 2011 zaútočila na město Dar'a, poté však následovaly protesty ještě ve větší míře a i v jiných částech země. Opozice se proti syrské vládě čím dál tím víc militarizovala a tak v únoru 2012 zahájila syrská armáda další ofenzívu, kdy začala užívat dělostřelectvo k bombardování civilistů v okolí Homsu a v dalších oblastech pod kontrolou opozice. Během roku 2012 dál probíhalo v Sýrii značné množství nepokojů. V květnu 2012 došlo k útoku ve městě Húla, při kterém zahynulo zhruba 49 dětí a 59 dospělých. Opozice s povstanci svalovali vinu za tento útok jeden na druhého, nicméně vyšetřování OSN dospělo k závěru, že za tento útok jsou zodpovědné polovojskové a armádní jednotky režimu.¹¹⁸ Na to vydala organizace Human Rights Watch¹¹⁹ prohlášení, že boje v některých částech Sýrie dosáhly úrovně ozbrojeného konfliktu. V létě téhož roku převzaly opoziční síly kontrolu nad významným územím na severu země a odtud řídily vojenské operace v Damašku a ve východní Sýrii.

V červenci 2012 opozice zahájila útok na Damašek, kdy učinila bombový útok na ústředí Národní bezpečnosti, jenž si vyžádal životy třech jejích vysoce postavených představitelů. Jedním z velkých problémů se jevila frekvence leteckých útoků nařízených syrskou vládou, které postihly pouze civilisty a civilní objekty, což svědčí o úmyslném či hrubě nedbalostním jednání syrské vlády, přestože povstalci sami přispěli k této situaci tím, že své úkryty a sídla zakládali v hustě obydlených oblastech. Syrské letectvo shodilo sérii bomb v zalidněných oblastech. S ohledem na tuto situaci byla vytvořena konvence, která odmítá jakékoliv použití kazetové munice, kteroukoli stranou kdykoliv, čili i země, které se nepřipojily k Úmluvě o kazetové munici¹²⁰ z roku 2007, byly povinny dodržovat obdobná pravidla jako ta stanovená touto úmluvou.¹²¹

Dne 21. srpna 2013 došlo k chemickým útokům na předměstí Damašku v oblasti Ghúta. Na tento útok bylo použito 350 litrů sarinu, jak uvedla OSN, která zároveň označila útok za válečný zločin a hrubé porušení mezinárodního práva a obvinila syrský režim z jeho

¹¹⁸ *Houla massacre: UN blames Syria troops and militia* [online]. bbc.com. 15 August 2012. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-19273284>>.

¹¹⁹ Human Rights Watch je mezinárodní nevládní organizace, která vede výzkum lidských práv a lidská práva prosazuje. Její sídlo je ve městě New York.

¹²⁰ Úmluva o zákazu kazetové munice (Convention on Cluster Munitions – CCM).

¹²¹ *The armed conflict in Syria. Case study* [online]. icrc.org. 22 October 2014. Dostupné na <<https://casebook.icrc.org/casebook/doc/case-study/the-armed-conflict-in-syria.htm>>.

provedení. Podle Spojených států amerických si útok vyžádal přes 1 400 obětí. Tato událost vyhrotila napětí kolem syrské občanské války a Spojené státy americké Sýrii pohrozily vojenskou intervencí.¹²² Vědci dále zjistili, že během dubna až července roku 2014 byl systematicky a opakovaně používán chlór v rámci smrtelných útoků v oblastech, které měli pod kontrolou povstalci. Dalšími důležitými bitvami tohoto ozbrojeného konfliktu byly mj. bitva o Damašek v červenci roku 2012 a bitva o Aleppo, která probíhá od roku 2012.¹²³

Ozbrojený konflikt si vyžádal již více jak 250 000 obětí na životech a víc než 11 milionů ostatních obyvatel Sýrie bylo nuceno opustit své domovy. Všechny strany tohoto konfliktu spáchaly válečné zločiny v podobě vražd, mučení a znásilňování.

4.1.2. Islámský stát

Islámský stát¹²⁴ je militantní organizace, jejímž cílem je vytvoření a expanze chalífátu.¹²⁵ Původně se jednalo o extremistickou sunnitskou organizaci, která vznikla koncem devadesátých let 20. století. Založena byla Abú Músou Zarkávím¹²⁶ roku 2006, kdy jejím prvotním cílem bylo svržení jordánského krále. Následovala doba neúspěchů až do roku 2012 a během let 2013 a 2014 Islámský stát rychle převzal kontrolu nad částmi území v Sýrii a Iráku. V roce 2014 se oficiálně připojil k Al-Káidě. Kromě své expanze na sebe Islámský stát upozorňuje například veřejnými popravami západních zajatců a také právě ničením kulturního bohatství na obsazeném území. V současné době představuje název Islámský stát takzvaný chalífát, který se nachází na území Iráku a Sýrie a který si nárokuje náboženskou autoritu nad všemi muslimy na světě a usiluje o vládu nad všemi, muslimy obývanými územími. Cílem Islámského státu je obnovit chalífát na území Iráku a Levanty.¹²⁷

¹²² Syria chemical attack: Key UN findings [online]. bbc.com. 30 January 2014. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24130181>>.

¹²³ Syria: The Story of the Conflict [online]. bbc.com. 11 March 2016. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>>.

¹²⁴ Islámský stát je také známý pod názvy Islámský stát v Iráku a Sýrii (ISIS) nebo Islámský stát v Iráku a Levantě (ISIL). Islámský stát je anglickou verzí názvu skupiny. Tvrdí o sobě, že je chalífátem, kde vládne chalífa, což je arabské pojmenování nástupce, tedy nástupce islámského proroka Mohameda. U ISIS se jedná o militantní skupinu, která počala jako irácká větev Al-Káidy a během americké okupace si získala toto pojmenování poté, co napadla právě Sýrii v roce 2013. Jde o zkratku islámského státu v Iráku a Sýrii. ISIL lze přeložit jako islámský stát v Iráku a Levant. Levant je geografickým termínem pro východní pobřeží Středozemního moře – Sýrie a Libanonu, Palestiny, Izraele a Jordánska. Termín Levant používají pro tuto oblast Spojené státy americké.

¹²⁵ Jedná se o státní útvar zahrnující všechna území ovládaná muslimy.

¹²⁶ Abú Músa al-Zarkáví byl jordánský terorista, který začal s radikalizací již jako mladý muž, zatímco byl ve vězení za držení drog a sexuální napadení. Byl zabit dne 7 června 2006 americkým leteckým útokem.

¹²⁷ The Islamic State [online]. Dostupné na <<http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/1>>.

Pro aplikaci právních norem vztahujících se k ochraně kulturních statků je důležité určit, zda se jedná o ozbrojený konflikt vnitrostátní či mezinárodní. Na tyto dva druhy ozbrojených konfliktů se aplikují různá ustanovení. K tomu je zapotřebí charakterizovat IS z hlediska znaků, jejichž naplnění mezinárodní právo vyžaduje pro to, aby určitá entita mohla být označována za stát. Aby bylo možné IS považovat za stát, musel by vykazovat naplnění čtyř kritérií, uvedených v čl. 1 Montevidejské úmluvy o právech a povinnostech států z roku 1933 (dále jen „**Montevidejská úmluva**“), jimiž jsou (a) stálé obyvatelstvo¹²⁸, (b) státní území¹²⁹, (c) vláda¹³⁰ a (d) schopnost/způsobnost vstupovat do vztahů s ostatními státy. IS je samostatnou jednotkou, která není závislá na jiném státu, nicméně předpokladem vstupování do mezinárodních vztahů je vůle ostatních států. IS na dobytých částech území států Sýrie a Iráku sice vyhlásil samostatný Islámský stát, tzv. „chalífát“, nicméně ten nebyl uznán žádným jiným státem. Na IS lze pohlížet jako na teroristickou organizaci, tedy organizovanou skupinu za účelem vykonání teroristického činu. Na základě výše uvedených kritérií státnosti dle Montevidejské úmluvy zřejmě nelze zcela jednoznačně říci, zda IS může být z pohledu mezinárodního práva vnímán jako stát. Osobně se však domnívám, že IS stát ve smyslu mezinárodního práva netvoří, a to zejména kvůli své povaze teroristické organizace, v důsledku níž jsou velmi razantně oslabeny znaky efektivní vlády a zejména schopnosti/způsobnosti vstupovat do vztahů s jinými státy, která je *de facto* nulová.¹³¹

Co se týče účasti IS na ozbrojeném konfliktu v Sýrii, IS zaznamenal značný vojenský úspěch, když v březnu roku 2013 dobyl město Raqqa¹³². Islámský stát se dopouštěl násilí na etnických a náboženských menšinách v Sýrii, včetně Turkmenů, Kurdů, křesťanů či šíitů. Při útoku IS a jeho spojenců z řad syrské opozice na alavitské¹³³ vesnice v syrské provincii

¹²⁸ Pokud se člověk rozhodne přidat k IS, musí buď konvertovat k Islámu nebo musí být sunnitským muslimem. Další možností je uzavření smlouvy, kdy se občanem stane někdo z jiného národu, či vyznávající jiné náboženství. Viz: GHAMID, Javeda Ahmad. *Citizenship of an Islamic state [online]*. Dostupné na <<http://www.renaissance.com.pk/maprisla98.html>>.

¹²⁹ Může se jednat o minimální území, kde může vláda vykonávat svoji moc. Hranice nemusí být přesně vymezeny. IS vykazuje mocenskou hierarchii, kdy v čele státu je chalífa a také je zde sbor ministrů, IS produkuje vlastní státní správu, výběr daní i bezpečnost. Viz: CRAWFORD, James. *The creation of states in international law*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2006, S. 52. ISBN 978-019-8260-028. s. 46.

¹³⁰ Aby byl splněn znak státnosti, je zapotřebí, aby vláda byla efektivní, fakticky existovala a byl zde právní titul, na jehož základě takovou vládu vykonává. Viz: CRAWFORD: *The creation...* s. 57 a MARCH, Andrew F.; REVKIN, Mara, Caliphate of Law, *Foreign Affairs* [online]. 15. dubna 2015 Dostupné na <<https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2015-04-15/caliphate-law>>.

¹³¹ Podotýkám, že sama otázka státnosti IS by mohla být tématem rozsáhlé odborné práce. Ačkoli není mým cílem ani účelem této práce analyzovat prvky státnosti IS, omezují se na tomto místě na pouhé konstatování jednotlivých definičních znaků a projevení vlastního názoru ohledně jejich naplnění ze strany IS.

¹³² První provinční město, které bylo pod nadvládou rebelů. Viz: *Syria Iraq: The Islamic State militant group* [online]. bbc.com. 2 August 2014. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24179084>>.

¹³³ Alavitě jsou muslimská náboženská skupina, která patří do šíitské větve islámu. Alavitě žijí převážně v Sýrii, Turecku a Libanonu. Nejsou identičtí s alevity. Ve světě jsou přibližně 3 miliony alavitů.^[1] Většina sunnitů je vnímá jako kacíře, ani mnozí šíité jim nejsou nakloněni

Lakátija zahynulo v srpnu 2013 několik stovek civilistů. OSN vyhodnotila útoky Islámského státu na náboženskou menšinu jezídů jako pokus o genocidu. Dne 29. června 2014 převzal IS kontrolu nad rozsáhlou částí Sýrie, kde vyhlásil chalífát nazvaný Islámský stát.¹³⁴ IS se podílel na vojenském střetnutí při občanské válce v Sýrii, kdy od začátku července 2012 probíhá boj o nadvládu města Aleppa. IS zavraždil nejméně 400 civilistů, když v květnu roku 2015 dobyl město Palmýra. Jednalo se nejspíš o stoupence režimu prezidenta al-Assada a oběťmi byly hlavně ženy a děti.¹³⁵ IS byl mj. obviněn OSN, že šíří teror, když koná veřejné popravy, provádí masové zabíjení v řadách protistran a rukojmích.¹³⁶

V Sýrii dochází k ničení mauzoleí, mešit, starodávných měst, hradů a dalších kulturních statků, jež se dostanou IS pod ruce. Velké kulturní statky ničí, zatímco ty drobnější zpeněžuje prostřednictvím nelegálního prodeje na zahraničních trzích.¹³⁷ Toto dokládají fotografie a videa, která IS sám a hrdě publikuje na internetu a jsou volně ke shlédnutí a na kterých dochází například k drcení soch palicemi. Z takového jednání lze dovodit jasný úmysl a vědomí, čeho se dopouští. Kulturních památek se IS zbavuje s odůvodněním, že se neslučují s jeho výkladem sunnitského islámu. Dále satelitní snímky jednotlivých míst, na kterých lze vidět, že na mnoha místech se jednotlivé stavby vůbec nenacházejí či jsou v dost žalostném stavu. Nehledě na množství kulturních statků, s nimiž lze manipulovat, a které byly prodány na černém trhu a z jejichž prodeje se dostává IS výše zmíněná význačná finanční injekce.

4.1.3. Památky zapsané na Seznamu světového dědictví UNESCO

Sýrie vlastní šest kulturních památek zapsaných na Seznamu světového dědictví UNESCO, které byly zároveň zařazeny na Seznam světového dědictví v nebezpečí Výborem pro světové dědictví v roce 2013.

¹³⁴ *Syria: The story of the conflict* [online]. 11 March 2016. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>>.

¹³⁵ *Islamisté zavraždili v Palmýře čtyři stovky lidí. Údajně šlo o stoupence syrského prezidenta Asada* [online]. zahraniční.ihned.cz 24. května 2015. Dostupné na <<http://zahrancni.ihned.cz/blizky-vychod/c1-64058960-islamiste-zavraždili-v-palmyre-ctyri-stovky-lidi-udajne-slo-o-stoupence-syrského-prezidenta-asada>>.

¹³⁶ *Syria: The Story of the Conflict* [online]. bbc.com. 11 March 2016. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>>.

¹³⁷ Výtěžky z prodeje tak představují jeho druhý největší zdroj příjmů. Viz: VÍTKOVÁ, Kateřina. *Islámský stát vydělává na prodeji památek. Co neudá, ničí* [online]. Aktuálně.cz. 24. srpna 2015. Dostupné na <<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/islamsky-stat-vydela-na-prodeji-pamatek-co-neudani/r~8ac067744a4d11e5a705002590604f2e/>>. Kontrola IS nad více než 4 000 nálezů zajišťuje, že o tento zdroj příjmů v dohledné době bohužel nepříjde. Viz: ZENKO, Micah. Guest Post: *Preventing Cultural Destruction by ISIS* [online]. Council on foreign relations. Dostupné na <<http://blogs.cfr.org/zenko/2015/03/06/guest-post-preventing-cultural-destruction-by-isis/>>.

Na Seznam světového dědictví UNESCO byla nejprve zapsána starověká část města Damašek¹³⁸, které je v současnosti hlavním městem Sýrie, a to roku 1979. Roku 1980 bylo na tento Seznam zapsáno město Palmýra¹³⁹ a starověká část města Bosra¹⁴⁰. Opevněné starověké město Aleppo¹⁴¹ bylo na Seznam světového dědictví UNESCO zapsáno roku 1986. V roce 2006 byly také zapsány Dva hrady z období křížáckých válek Krak des Chevaliers a Saláhuddínova citadela¹⁴². A naposledy bylo na tento Seznam UNESCO v roce 2011 zapsáno na 40 vesnic seskupených do osmi parků, které se nachází v severozápadní Sýrii a dokládají svědectví o životě na venkově v pozdním starověku a během byzantského období.¹⁴³

Město Damašek v současné době skýtá značné škody v blízkosti starého centra. Ovšem nejsou dosud známy žádné zprávy, že by měl konflikt dopad přímo na oblast uvnitř hranic starověké části města.¹⁴⁴

Palmýra a její okolí utrpěly rozsáhlé škody, neboť byly uprostřed intenzivních přestřelků doprovázených rozsáhlou vojenskou okupací. Již od roku 2012 docházelo k rabování a krádežím. Dva tisíce let starý vítězný oblouk na začátku října 2015 nechal IS vyhodit do vzduchu. Belův chrám, nevýznamnější památka Palmýry, byl zničen dne 30. srpna 2015.¹⁴⁵ Nové silnice, řez středem severní oblasti Palmýry, opevněná stavení, parkoviště,

¹³⁸ Město Damašek bylo založeno ve 3. tisíciletí před naším letopočtem a je tak jedním z nejstarších měst na světě. Ve městě se nachází zhruba 125 kulturních památek z různých období historie. Jednou z nejpozoruhodnějších je velká mešita Umayyads z 8. století, postavená na místě asyrské svatyně. Viz: *Ancient City of Damascus* [online]. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Dostupné na <<http://whc.unesco.org/en/list/20>>.

¹³⁹ Její velkolepá kolonáda o délce 1100 metrů tvoří monumentální osu města a spojuje tak hlavní památky včetně Belova chrámu, Diokleciánovy osady, Agory, divadla, jiných chrámů a městských ubikací. Až do ozbrojeného konfliktu, kdy Islámský stát obsadil město v květnu roku 2015, se jednalo o jednu z hlavních turistických atrakcí. Viz: *Site of Palmyra* [online]. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Dostupné na <<http://whc.unesco.org/en/list/23>>.

¹⁴⁰ Bosra bylo kdysi hlavním městem římské provincie Arábie, tedy důležitou zastávkou na staré cestě karavanů do Mekky. Město ukrývá nádherné římské divadlo z 2. století, raně křesťanské ruiny a několik významných mešit. Je známo jako hlavní archeologické naleziště.

¹⁴¹ Aleppo, které vyrostlo kolem pevnosti svědčí o raném řecko-římském rozložení ulic a obsahuje zbytky křesťanských staveb, středověkých hradů a bran, mešity a paláce. Viz: *Ancient city of Aleppo* [online]. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Dostupné na <<http://whc.unesco.org/en/list/21>>.

¹⁴² Řadí se mezi nejlépe zachované příklady hradů Crusader. Qal'at Salah El-Din, i když je částečně v troskách, je vynikajícím příkladem tohoto druhu opevnění, a to jak z hlediska kvality výstavby, tak i z důvodu dochování historické stratigrafie. Viz: *Crac des Chevaliers and Qal'at Salah El-Din* [online]. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Dostupné na <<http://whc.unesco.org/en/list/1229>>.

¹⁴³ *Ancient Villages of Northern Syria* [online]. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Dostupné na <<http://whc.unesco.org/en/list/1348>>.

¹⁴⁴ American Association for the Advancement of Science Scientific Responsibility, Human Rights, and Law Program 1200 New York Avenue, NW Washington, DC 20005 USA. *Ancient History, Modern Destruction: Assessing the Current Status of Syria's World Heritage Sites Using High-Resolution Satellite Imagery* [online]. Dostupné na <<http://www.aaas.org/page/ancient-history-modern-destruction-assessing-current-status-syria-s-world-heritage-sites-using>>.

¹⁴⁵ JEMELKA, Petr. PLAČEK, Štěpán. KROPÁČEK, Jiří. VÍTKOVÁ, Kateřina. *Barbarské tažení pokračuje. Co všechno zničil Islámský stát?* [online] Aktuálně.cz. 31. srpna 2015.

zbourané stěny a poházené stavební materiály dokládají četné fotografie.¹⁴⁶ V březnu roku 2016 bylo město i se svými okolními oblastmi osvobozeno a dobyto vládními jednotkami za pomoci Ruska, které v září roku 2015 začalo podporovat prezidenta Bashara al-Assada. Tým expertů, včetně ředitelky Centra světového dědictví Mechtild Rosllerové, zjišťovalo rozsah škod z poměrné dálky, neboť místa byla stále nedostupná pro operace na odstranění min. To co teroristé nemohli odnést, bylo poškozeno. Přesto došla mise k závěru, že i přes veškeré ničení si zachovala Palmýra velkou část své integrity.¹⁴⁷

Během posledních dvou let bylo město Aleppo v první linii ozbrojeného konfliktu. Konflikt v Aleppu je charakterizován těžkými boji, rozsáhlým ostřelováním tanky a dělostřelectvem s mnoha civilními oběťmi. Jedny z největších škod utrpěly francouzské vládní budovy. Na jaře roku 2013 bylo oznámeno, že byl během bojů zničen minaret velké mešity Khusriwiye, od té doby se také objevily dva krátery podél její východní stěny o průměru 40 metrů.¹⁴⁸ Vše dokládají fotografie pořízené na místě.¹⁴⁹

Vesnice na severozápadě Sýrie zapsané se Seznamu světového dědictví UNESCO trpí v důsledku své polohy blízko hraničního přechodu do Turecka, který se používá jako vstupní bod pro dodávky. Ti, kteří ve vesnicích zůstali, musí žít v rozvalinách a ruinách. Satelitní snímky ukazují vznik určitých staveb, které mají vojenskou funkci.¹⁵⁰

Od podzimu roku 2012 docházelo k ničení a poškozování starověké části města Bosra za pomoci tankového ostřelování a bomb. V průběhu roku 2013 se objevily zprávy o odstřelovačích, pravidelně zde střelících z římských pevností a divadla. Dle zachycených

Dostupné na <<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/grafika-skvosty-ktere-uz-nenajdete-znicili-je-islamiste/r~9f0eb192cbcf11e4890a0025900fea04/>>.

¹⁴⁶ American Association for the Advancement of Science Scientific Responsibility, Human Rights, and Law Program 1200 New York Avenue, NW Washington, DC 20005 USA. *Ancient History, Modern Destruction: Assessing the Current Status of Syria's World Heritage Sites Using High-Resolution Satellite Imagery* [online]. Dostupné na <<http://www.aaas.org/page/ancient-history-modern-destruction-assessing-current-status-syria-s-world-heritage-sites-using>>.

¹⁴⁷ OSMAN, Tamer. *UNESCO steps in to protect what's left of Syria's Palmyra* [online]. Syria Pulse. May 16, 2016. Dostupné na <<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/05/syria-palmyra-archaeological-heritage-sites-destroyed-fight.html>>.

¹⁴⁸ American Association for the Advancement of Science Scientific Responsibility, Human Rights, and Law Program 1200 New York Avenue, NW Washington, DC 20005 USA. *Ancient History, Modern Destruction: Assessing the Current Status of Syria's World Heritage Sites Using High-Resolution Satellite Imagery* [online]. Dostupné na <<http://www.aaas.org/page/ancient-history-modern-destruction-assessing-current-status-syria-s-world-heritage-sites-using>>.

¹⁴⁹ CASCONE, Sarah, *The Fight to Save Syria's Cultural History From Ravages of War* [online]. Artnet News. 8. srpna 2014. Dostupné na <<https://news.artnet.com/art-world/the-fight-to-save-syrias-cultural-history-from-ravages-of-war-75404>>.

¹⁵⁰ American Association for the Advancement of Science Scientific Responsibility, Human Rights, and Law Program 1200 New York Avenue, NW Washington, DC 20005 USA. *Ancient History, Modern Destruction: Assessing the Current Status of Syria's World Heritage Sites Using High-Resolution Satellite Imagery* [online]. Dostupné na <<http://www.aaas.org/page/ancient-history-modern-destruction-assessing-current-status-syria-s-world-heritage-sites-using>>.

fotografií lze zaznamenat díry v mešitách, i značné poškození moderních budov a rozsáhlé škody po bombardování.¹⁵¹

V roce 2012 v okolí hradů Krak des Chevaliers a Saláhuddínova citadela probíhaly v průběhu občanské války boje mezi vládními vojáky a povstalci, což ohrožovalo existenci této významné kulturní památky. Svědci uvedli, že ve zdech byly patrné stopy po střelbě a v okolí se nacházely krátery od dělostřeleckých granátů.

Dle Institutu vzdělávání a výzkumu OSN (UNITAR) je zničeno 24 kulturních statků a 104 vážně poškozeno. Dalších 85 objektů utrpělo škody menšího rozsahu a 77 kulturních památek je nejspíše poškozených, ale intenzitu nelze posoudit. Organizace UNESCO se nyní chystá zbývající památky uchránit pomocí plánů na použití dronů pro vytvoření 3D modelů, které by sloužily jako podklad pro rekonstrukci památek.

UNESCO dále vydalo Rezoluci Rady bezpečnosti OSN 2199¹⁵² (dále jen „**Rezoluce**“), která odsuzuje ničení kulturního dědictví a přijímá zákonná opatření k zamezení nedovoleného obchodování s kulturními artefakty z Iráku a Sýrie. Generální ředitelka UNESCO Irina Bokova považuje Rezoluci za milník pro zvýšenou ochranu kulturního dědictví v Sýrii a Iráku. Její opatření rozšiřují zákaz obchodování, který panuje v Iráku již od roku 2003. Zákaz zpětně zakazuje jakýkoliv mezinárodní obchod se syrskými starožitnostmi, které byly exportovány od 15. března 2011. Bokova zdůraznila, že Rada bezpečnosti OSN uznává a uvědomuje si nebezpečné důsledky válečného obchodu jako zdroje finančních prostředků pro teroristické organizace. Dále poznamenala, že „jasným důkazem zůstává, že plenění, ničení a obchodování s kulturním dědictvím představuje více než kulturní tragédii, jde také ale o bezpečnostní a politickou nutnost, kterou je třeba vzít v potaz při všech mírových snahách.“¹⁵³

4.2. Příslušná právní úprava zavazující Sýrii

V této podkapitole představím právní úpravu, vztahující se k danému tématu, již je Sýrie smluvní stranou. Sýrie je smluvní stranou několika mezinárodních dohod a zároveň na

¹⁵¹ Tamtéž. Dostupné na <<http://www.aaas.org/page/ancient-history-modern-destruction-assessing-current-status-syria-s-world-heritage-sites-using>>

¹⁵² Rezoluce cílí na příjmy IS a hrozí diplomatickými sankcemi proti zemím a jednotlivcům, jež umožňují teroristickým skupinám profitovat z obchodu s takovými produkty.

¹⁵³ PERLSON, Hili. *UN Bans Export of Antiquities To Target Islamic State Revenue* [online]. Artnet News. 17. února 2015. Dostupné na <<https://news.artnet.com/art-world/un-bans-export-of-antiquities-to-target-islamic-state-revenue-255058>>.

úrovni vnitrostátního práva zakotvuje památkový zákon ze dne 26. října 1963¹⁵⁴ a návrh statutu pro syrský mimořádný tribunál, kdy oba instrumenty obsahují ustanovení týkající se zločinů vůči kulturním statkům.¹⁵⁵

4.2.1. Ženevské úmluvy - Dodatkový protokol I

Sýrie je od 14. listopadu 1983 smluvní stranou Dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám, který lze ale aplikovat pouze na ozbrojené konflikty mezinárodní povahy, nicméně není smluvní stranou Dodatkového protokolu II k Ženevským úmluvám, který obsahuje ustanovení vztahující se k ozbrojeným konfliktům nemezinárodního charakteru.

4.2.2. Římský statut

Sýrie ratifikovala Římský statut Mezinárodního trestního soudu dne 17. května 1999.¹⁵⁶ Článek 8 odst. 2 písm. e) bod (iv) Římského statutu MTS definuje válečný zločin, uvedený výše.¹⁵⁷

Dalším válečným zločinem je dle Římskýho statutu „*plenění města nebo místa, i v případě, že bylo dobyto útokem.*“ Tento válečný zločin upravuje čl. 8 odst. 2 písm. e) bod (v).

¹⁵⁴ Sýrie předmětnou problematiku upravuje ve svém zákonu o starověkých památkách, který byl schválen dne 22. října 1963. Čl. 7 tohoto zákona zakazuje ničit, přesouvat a poškozovat movité i nemovité starožitnosti, psaním na ně, rytím či změnou jejich vlastností, nebo odstraněním jejich částí. Čl. 30 chrání movité kulturní statky před jejich prodejem či darováním a držením v muzeích, neboť takové činnosti jsou zakázány. Sankce za porušení tohoto zákona byly změněny nařízením ze dne 30. prosince 1997. Čl. 56 tohoto nařízení upravuje situaci, kdy osoba pašuje starožitnosti nebo se o to pokouší. Za tento trestný čin hrozí trest odnětí svobody na 15 až 20 let a peněžitá pokuta. Trest odnětí svobody na 10 až 15 let a peněžitý trest hrozí dle čl. 57 tomu, kdo starožitnosti ukradne nebo s nimi obchoduje. 5 až 10 let trestu odnětí svobody a peněžitý trest hrozí pachateli, který zničí, poškodí nebo zdeformuje kulturní statek.

¹⁵⁵ LOSTAL, Marina. *Syria's world cultural heritage and individual criminal responsibility* [online]. Global Policy Forum. 25. února 2015. Dostupné na <<https://www.globalpolicy.org/component/content/article/144-bibliographies/52738-syrias-world-cultural-heritage-and-individual-criminal-responsibility.html>>.

¹⁵⁶ Dokumenty ratifikované Sýrií [online]. Dostupné na <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreatiesByCountrySelected.xsp?xp_countrySelected=SY>.

¹⁵⁷ Viz podkapitola 2.5.3.

4.2.3. Haagská úmluva 1954

Haagskou úmluvu z roku 1954 ratifikovala Sýrie dne 6. března 1958.¹⁵⁸ Haagská úmluva se sice vztahuje na mezinárodní ozbrojené konflikty, nicméně lze ji aplikovat i na ty vnitrostátní pomocí jejího čl. 19¹⁵⁹, který ukládá stranám takového konfliktu povinnost provádět ta ustanovení Haagské úmluvy, která se vztahují na šetření kulturních statků. Povinnost šetřit kulturní statky zakotvuje čl. 4, kdy se smluvní strany zavazují, že budou šetřit kulturních statků jak na vlastním území, tak na území ostatních smluvních stran. Nesmí tyto kulturní statky vystavit nebezpečí zničení či poškození a zdržet se veškerých nepřátelských činů vůči nim. Od takové povinnosti mohou strany ustoupit pouze v případě vojenské nezbytnosti. Dále je zakázáno jakékoli rozkrádání kulturních statků a zabírání jejich movitých částí.

4.2.4. Druhý protokol 1999

Druhý protokol k Haagské úmluvě, který je z roku 1999, byl Sýrií ratifikován dne 17. května 1999.¹⁶⁰ Tento protokol se na popisovaný případ uplatní díky čl. 22 odst. 1, neboť se aplikuje v případě ozbrojeného konfliktu, jiné než mezinárodní povahy, který probíhá na území jedné ze smluvních stran.

Čl. 9 Druhého protokolu ukládá okupující straně povinnost zakázat a zamezit jakýkoli nezákonný vývoz a jiné přemísťování kulturních statků či převod vlastnických práv k nim. K závažnému porušení Druhého protokolu dojde, pokud se jakákoli osoba úmyslně a v rozporu s Haagskou úmluvou nebo Druhým protokolem dopustí trestného činu tak, že „rozsáhle zničí nebo si přisvojí kulturní statky chráněné Úmluvou a tímto Protokolem“; „učiní tyto statky předmětem útoku“ či „ukradne, vyplení či zpronevěří tyto statky nebo se proti nim dopustí vandalských činů“.¹⁶¹

¹⁵⁸ Seznam právních dokumentů ratifikovaných Sýrií [online]. Dostupné na <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreatiesByCountrySelected.xsp?xp_countrySelected=SY>.

¹⁵⁹ Článek 19 spadá pod obyčejové právo a na tento konflikt by se aplikoval, i kdyby Sýrie nebyla smluvní stranou Haagské úmluvy 1954.

¹⁶⁰ Seznam právních dokumentů ratifikovaných Sýrií [online]. Dostupné na <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreatiesByCountrySelected.xsp?xp_countrySelected=SY>.

¹⁶¹ Článek 15 odst. 1 písm. c), d), e) Protokolu z roku 1999.

4.2.5. Obyčeje

Pokud by Sýrie nebyla smluvní stranou žádné z úmluv, které chrání kulturní statky v ozbrojeném konfliktu, byla by vždy vázána alespoň obyčejovými pravidly mezinárodního humanitárního práva. Na ochranu kulturních statků se aplikují pravidla 38 – 40. Každá strana konfliktu musí respektovat kulturní statky, kdy zvláštní pozornost musí být věnována při vojenských operacích, aby nedošlo k poškození budov věnovaných náboženství, umění, vědě, školství nebo charitativním účelům a historickým památkám, pokud nepředstavují vojenské cíle. Statek, jež má velký význam pro kulturní dědictví každého národa nesmí být předmětem útku, pokud nejde o vojenskou nezbytnost. Dále každý národ smí užívat majetek velkého významu pro kulturní dědictví pouze pro účely, které ho nemohou vystavit nebezpečí zničení či poškození. Každá strana konfliktu musí chránit kulturní statky, pokud by mělo dojít k jejich zabavení, zničení nebo úmyslnému poškození a jakékoliv formě krádeže, loupeže nebo zneužití, včetně dalších aktů vandalství namířeným proti kulturním statkům, jež jsou významné pro kulturní dědictví všech lidí.¹⁶²

4.3. Aplikace příslušných právních předpisů

K aplikaci jednotlivých právních norem je důležité vymezit, o jaký ozbrojený konflikt se v tomto případě jedná, tedy zda lze právě na tuto situaci použít určitý právní předpis. Na základě výše uvedeného se jedná o vnitrostátní ozbrojený konflikt, jelikož byly splněny předpoklady potřebné pro uznání vnitrostátního ozbrojeného konfliktu, o kterých pojednávám výše¹⁶³.

4.3.1. Římský statut

Jelikož IS již několik let úmyslně ničí, poškozuje a rabuje výše zmíněné kulturní statky, jak je podrobněji popsáno výše, dochází k rozporu s čl. 8 odst. 2 písm. e) bod (iv) Římského statutu a dopouští se tak válečného zločinu, který stíhá ICC. Stejně tak s čl. 8 odst. 2 písm. e) bod (v) Římského statutu, kdy IS plní budovy a města, která ovládne a porušuje

¹⁶² HENCKAERTS, DOSWALD-BECK: *Customary international ...* Vol. I., s. 127-138, s. 619.

¹⁶³ Viz poznámka č. 1.

tak tento článek. Individuální odpovědnost pachatelů za spáchané trestné činy nastupuje na základě ustanovení čl. 25 odst. 3 Římského statutu.

4.3.2. Haagská úmluva

V tomto případě se jedná o kulturní statky definované čl. 1 písm. a), tedy o „*statky movité i nemovité, které mají velikou důležitost pro kulturní dědictví národů, jako památky architektonické, umělecké nebo historické a to náboženské i světské,...*“.

IS úmyslně útočí na kulturní statky, ať zapsané na Seznamu světového dědictví UNESCO či nikoli, s cílem je zničit nebo alespoň poškodit. Porušil tak čl. 19 Haagské úmluvy. Jelikož je Sýrie smluvní stranou Haagské úmluvy, vzniká jí tím dle čl. 28 Haagské úmluvy povinnost bez zřetele na státní občanství stíhat a sankcionovat osoby, které tuto Haagskou úmluvu porušily.

4.3.3. Druhý protokol 1999

Úmyslné ničení kulturních statků dokládají sami útočníci prostřednictvím videí, fotografií a jejich prohlášení. Že je v tomto případě splněna podmínka rozsáhlosti, jak podmiňuje čl. 15 odst. 1 písm. c), dokazuje zničení a poškození všech šesti kulturních památek, které jsou zapsány na Seznamu světového dědictví UNESCO.¹⁶⁴

IS se dopustil jednání v rozporu s čl. 15 odst. 1 písm. c), d) a e). Zároveň se dopustil porušení čl. 9 Druhého protokolu, neboť vyváží kulturní statky a s těmi obchoduje na černém trhu, jak bylo zmíněné výše.

4.4. Dílčí závěr

Ozbrojený konflikt v Sýrii trvá již od roku 2011. Jeho důsledky lze spatřovat v obrovském počtu obětí na životech, masové uprchlické krizi obyvatel Sýrie, násilnostech a surovém způsobu vedení této občanské války skrze útoky chemickými zbraněmi, kazetovou

¹⁶⁴ RODGERS, Lucy. *Syrian heritage destruction revealed in satellite images* [online]. bbc.com. 19. září 2014. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29255315>>.

municí atd. V ozbrojeném konfliktu je zapojeno několik ozbrojených skupin, když každá prosazuje vlastní mocenské zájmy. Jednou z nich je Islámský stát, jehož cílem je nastolení moci nad územím Sýrie. Přestože se tento nazývá Islámským státem, nesplňuje dle Montevidejské úmluvy předpoklady státnosti a je tedy „pouhou“ teroristickou organizací. Jelikož ke konfliktu dochází na území jednoho státu, kde proti sobě bojují vláda a povstalecké skupiny, jejich boje trvají již 5 let a vyžádaly si nespočet obětí na životech a majetku, jedná se o vnitrostátní ozbrojený konflikt.

Jelikož působnost norem mezinárodního práva podléhá zásadě teritoriality, lze je použít pouze na území státu, který je smluvní stranou konkrétní úmluvy, dohody či smlouvy. Sýrie není smluvní stranou Dodatkového protokolu II k Ženevským úmluvám, který dopadá na vnitrostátní ozbrojený konflikt, nicméně ratifikovala jednak Haagskou úmluvu, která komplexně upravuje ochranu kulturních statků, tak i její Druhý protokol, který se vztahuje na vnitrostátní ozbrojené konflikty a zakládá individuální trestní odpovědnost. Dále je Sýrie smluvní stranou Římského statutu Mezinárodního trestního soudu v Haagu, který soudí a trestá pachatele za porušení jeho Římského statutu.

Na základě aplikace jednotlivých ustanovení právní úpravy, již je Sýrie smluvní stranou, jsem došla k závěru, že Islámský stát svým jednáním porušil ustanovení chránící kulturní statky při ozbrojeném konfliktu, jak je uvedeno v podkapitole 4.3. Sýrie by tedy měla dle norem vnitrostátního trestního práva stíhat a sankcionovat osoby, které se takového porušení dopustily, tedy členy IS zodpovědné za ničení a poškozování kulturních statků na území Sýrie. Kromě Sýrie má pravomoc stíhat, postavit před soud a stíhat také Mezinárodní trestní soud v Haagu, jelikož je Sýrie smluvní stranou Římského statutu a protože členové IS svým jednáním naplnily skutkové podstaty trestných činů v něm obsažených.

Reálné postavení před soud bude dle mého názoru nicméně složitější, neboť konflikt stále trvá, tedy sankcionování na vnitrostátní úrovni, když syrská vláda chvílemi spolupracuje s IS, není zřejmě reálné. Mezinárodní trestní soud by mohl pachatele IS stíhat a soudit, nicméně najít pachatele přímo zodpovědného za určité jednání v rozporu s Římským statutem, není v tomto složitém ozbrojeném konfliktu jednoduchým úkolem.

5. Závěr

Diplomovou práci jsem rozdělila na dvě části, kdy v první jsem se zabývala teoretickým vymezením právní ochrany kulturních statků v případě ozbrojeného konfliktu a v druhé pak aplikací těchto norem na případy z praxe, přičemž jsem se zaměřila na definování ozbrojeného konfliktu a rozbor porušení závazků plynoucích z mezinárodního práva, k nimž v těchto konfliktech docházelo či stále dochází.

Poté, co jsem v první kapitole představila obsah práce a její tematiku, kterou se v ní budu zabývat, jsem ve druhé kapitole popsala historický vývoj právní úpravy ochrany kulturních statků v ozbrojeném konfliktu a vymezila jednotlivé právní instrumenty týkající se této problematiky a jejich povahu. Lidstvo jako celek si jistě v každém období uvědomovalo hodnotu kulturního dědictví a potřebu chovat se k němu s patřičným respektem a chránit ho pro další generace. S každým dalším ozbrojeným konfliktem, který si vyžádal oběti nejen na životech, ale rovněž na kulturním dědictví, vyvstávala v prostředí mezinárodního společenství sílící potřeba vyvinout natolik stabilní a komplexní systém norem mezinárodního práva, aby se do budoucna podařilo chránit tyto statky pak zamezit tak jejich další destrukci. V roce 1954 proto byla podepsána Haagská úmluva, která byla logickým vyústěním následků druhé světové války, kdy byl záměrně zničen nespočet kulturního dědictví. Ačkoli se Haagská úmluva vztahuje na ozbrojené konflikty mezinárodního charakteru, samotný ozbrojený konflikt nedefinuje. Tento byl tedy dovozen až v rámci rozhodovací praxe, a to konkrétně v případě *Tadić* rozhodovaného před ICTY. Pro její přílišnou obecnost pak byla Haagská úmluva doplněna Druhým protokolem z roku 1999, jenž ji v mnoha ohledech upřesnil, a to zejména ve vztahu k vnitrostátním ozbrojeným konfliktům, když zcela zásadním přínosem je vymezení individuální trestní odpovědnosti. V rámci této kapitoly práce pak rovněž zmiňuji oba Dodatkové protokoly z roku 1977 k Ženevským úmluvám z roku 1949, kdy první z nich je aplikován v mezinárodních ozbrojených konfliktech a druhý v případech ozbrojených konfliktů vnitrostátních. Z teoretické části práce rovněž vyplývá, že zcela nepostradatelnou úlohu v rámci systému mezinárodního práva humanitárního zastávají statuty mezinárodních trestních soudů, a to konkrétně Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a Římský statut MTS. Jak plyne z výše uvedeného, rozhodovací činnost obou těchto tribunálů přispěla k rozvoji mezinárodního práva, a to především s ohledem jednotlivá přelomová rozhodnutí formující mezinárodní obyčej.

Třetí kapitola popisuje případ v Mali, kde probíhal v letech 2012 až 2015 vnitrostátní ozbrojený konflikt a kde došlo k poničení staré části města Timbuktu, které je zapsané na

Seznamu světového dědictví UNESCO. Pachatel, který byl lídrem povstalecké skupiny, byl zadržen a předán ICC, kde s ním v současné době probíhá proces. Byl za svá jednání obviněn z porušení ustanovení Římského statutu tím, že úmyslně vedl útoky proti historickým památkám. Proces je nyní ve fázi vynesení rozsudku, k němuž dojde dne 27. září 2016. Pachateli hrozí až třicet let trestu odnětí svobody. Tento případ jsem do své práce zařadila z důvodu jeho mnohonásobného „prvenství“. Vůbec poprvé je totiž fyzická osoba stíhána a obžalována z válečného zločinu spáchaného „pouze“ proti kulturním statkům. jedná se také o prvního islámského extremistu, který je před ICC stíhán a zároveň první osobu z Mali postavenou před ICC a konečně jde o první případ před ICC, v němž se obžalovaný zcela přiznal ke své vině.

Ve čtvrté kapitole se zabývám analýzou situace v Sýrii, kde od roku 2011 trvá vnitrostátní ozbrojený konflikt, nazývaný též jako syrská občanská válka. Bojují zde proti sobě syrská vláda a povstalci, kam patří IS, fronta an-Nusrá, Kurdové a Svobodná syrská armáda. Konflikt svým rozsahem a charakterem nemá v nedávné historii obdoby. V jeho průběhu dochází k rozsáhlému ničení a škodám na kulturních statcích, a to nejen těch zapsaných na Seznam světového dědictví UNESCO. Syrský ozbrojený konflikt kromě toho, že stejně jako konflikt v Mali potvrzuje naprostou nepostradatelnost mezinárodněprávní úpravy ochrany kulturních statků v ozbrojených konfliktech, odkrývá na druhé straně rovněž některé její nedostatky. Těmi je především omezená možnost mezinárodního společenství, potažmo ICC konat efektivní vyšetřování a provést zadržení osob podezřelých ze spáchání trestných činů podle mezinárodního práva v takto nepřehledných situacích, již situace v Sýrii bezpochyby je. Místní šetření, nebo pátrání po podezřelých osobách a jejich případné zadržení je do velké míry závislé na spolupráci s místními orgány, která je v zemi zmínané rozsáhlými boji, do nichž je zapojeno několik organizovaných teroristických a jiných povstaleckých skupin, velice obtížná. Na druhou stranu si však, snad jen kromě vojenské intervence třetích států, umím jen stěží představit jiný postup při zjišťování skutkového stavu a zajišťování osob pro následné řízení před ICC. Pro mezinárodní společenství je nedocenitelná existence hmotněprávní a procesněprávní úpravy ochrany kulturních statků na úrovni mezinárodního práva, protože by mělo být cílem všech států, poskytnout ICC a dalším mezinárodním orgánům maximální možnou součinnost při vynucování plnění závazků z těchto norem vyplývajících, případně při trestání jejich porušení. Věřím, že do budoucna budou státy tyto své závazky vykonávat a plnit s náležitou pečlivostí a přispějí tak k potírání zločinů páchaných ve vztahu k předmětům kulturního dědictví. V neposlední řadě doufám, že efektivnější represe těchto činů bude působit rovněž jako účinná prevence a počty poničených

chrámů, hrobek, mauzoleí, mešit a nakonec také samotných ozbrojených konfliktů budou v následujících letech a dekadách klesat.

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

- BAJGAR, Jiří a kol. *Haagské úmluvy v systému mezinárodního humanitárního práva. II. díl*. Praha: Správa sociálního řízení FMO, 1993. 259 s.
- BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Univerzita Karlova, 2007. 333 s.
- BOYLAN, Patrick. *Review of the Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict*. London. 1993.
- CRAWFORD, James. *The creation of states in international law*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2006. s. 52.
- DINSTEIN, Yoram. *The conduct of hostilities under the law of international armed conflict*. 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 320 s.
- FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2007. 230 s.
- GERSTENBLITH, Patty. *Protecting Cultural Heritage in Armed Conflict: Looking back, Looking Forward*. 2008, roč. 7, s. 677-708.
- HENCKAERTS, Jean-Marie, DOSWALD-BECK, Louise. *Customary international humanitarian law. Volume I*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. 628 s.
- MICEWSKI, Edwin, SLADEK, Gerhard. *Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict: A Challenge in Peace Support Operations*. 1. vydání, Vídeň: Austrian Military Printing Press, 2002, s. 11.
- O'KEEFE, Roger. *Protection of Cultural Property*. In FLECK, Dieter (ed). *The handbook of international humanitarian law*. 2nd edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 433 – 475.
- O'KEEFE, Roger. *The Protection of Cultural Property in Armed Conflict*. New York: Cambridge University Press, 2006. 404 s.
- ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: C. H. Beck, 2010. 536 s.
- SANDOZ, Yves; SWINARSKI, Christophe; ZIMMERMANN, Bruno (ed.). *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. Geneva: Martinus Nijhoff Publishers, 1987. 1625 s.
- SOLIS, Gary D. *The law of armed conflict: international humanitarian law in war*. New

York: Cambridge University Press, 2010. 659 s.

TOMAN, Jiří. *Cultural Property in War: Improvement in Protection. Commentary on the 1999 Second Protocol to the Hague Convention of 1954 for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict*. Paris: UNESCO Publishing, 2009. 892 s.

TOMAN, Jiří. *The Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict – Commentary on the Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict and its Protocol, signed on 14 May 1954 in The Hague, and on other instruments of international law concerning such protection*. Aldershot: Dartmouth Publishing Company Limited, 1996. 525 s.

VÁLEK, Petr. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva*. C.H. Beck, Praha, 2009. s. 143.

Odborné články

ARIMATSU, Louise. CHOUDHURY, Mohbuba. The Legal Classification of the Armed Conflicts in Syria, Yemen and Libya. *International Law PP 2014/01* [online] Chatham House. March 2014. Dostupné na

<https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/home/chatham/public_html/sites/default/files/20140300ClassificationConflictsArimatsuChoudhury1.pdf>.

HENCKAERTS, Jean-Marie. New rules for the protection of cultural property in armed conflict. *International Review of the Red Cross*, 1999. roč. 81, č. 835, s. 593 – 620.

LIAN, Xi. A Contemporary Observation on International Protection of Cultural Property. *Contemporary Readings in Law and Social Justice*. 2012. roč. 4, č. 2, s. 855-865, s. 863.

MERON, Theodor. The Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict within in the Case – law of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *Museum international*. No. 228, December 2005. Blackwell Publishing, 2005, s. 41-60.

TECHERA Erika J. Protection of Cultural Heritage in Times of Armed Conflict: The International Legal Framework Revisited. *Macquarie Journal of International and Comparative Environmental Law*. 2007. roč. 4.

Právní předpisy a mezinárodní smlouvy

Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů, Ženeva, 8. června 1977.

Dodatkový protokol II o ochraně obětí konfliktů nemajících mezinárodní charakter.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 168/1991 Sb., o vázanosti České a Slovenské Federativní Republiky Dodatkovými protokoly I a II k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter, přijatých v Ženevě dne 8. června 1977.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 71/2007 Sb. m. s., o sjednání Druhého protokolu k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 84/2009 Sb. m. s., o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu.

Úmluva (IV.) o zákonech a obyčejích pozemní války a Řád války pozemní.

Úmluva (IX.) o bombardování námořními silami za války.

Úmluva (XI.) o některých omezeních kořistního práva ve válce námořní.

Úmluva o zákazu kazetové munice.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb., o Vídeňské úmluvě o smluvním právu.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 94/1958 Sb., o Úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu a Protokolu k ní.

Washingtonský pakt o ochraně uměleckých a vědeckých zařízení a historických památek.

Judikatura

Prosecutor v. Dusko Tadić a/k/a "DULE", Case No. IT-94-1-AR72, Appeals Chamber, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, 2. October 1999, par. 98. Dostupné z: <<http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>>.

Prosecutor v. Haradinaj et al. (Trial Judgment), IT-04-84-T, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 3 April 2008.

Internetové zdroje

American Association for the Advancement of Science Scientific Responsibility, Human Rights, and Law Program 1200 New York Avenue, NW Washington, DC 20005 USA. *Ancient History, Modern Destruction: Assessing the Current Status of Syria's World Heritage Sites Using High-Resolution Satellite Imagery*. Dostupné na <<http://www.aaas.org/page/ancient-history-modern-destruction-assessing-current-status-syria-s-world-heritage-sites-using>>.

Al Mahdi case: Judgment to be delivered on 27 september 2016. 24 august 2016. Dostupné na <<https://www.icc-cpi.int/pages/item.aspx?name=pr1237>>.

BANCO, Erin. *Jabhat Al-Nusra and ISIS Alliance Could Spread Beyond Damascus* [online]. ibtimes.com. 4 November 2015. Dostupné na <<http://www.ibtimes.com/jabhat-al-nusra-isis-alliance-could-spread-beyond-damascus-1877819>>.

BOWDREN, Andrea. *Emerging Voices: A Case of Firsts for the International Criminal Court: Destruction of Cultural Heritage as a War Crime, Islamic Extremism and a Guilty Plea*. 9 August 2016. Dostupné na <<http://opiniojuris.org/2016/08/09/emerging-voices-a-case-of-firsts-for-the-international-criminal-court-destruction-of-cultural-heritage-as-a-war-crime-islamic-extremism-and-a-guilty-plea/>>.

BOYLAN, Patrick. *Review of the Convention for the Protection of Cultural Property for the Protection in the Event of Armed Conflict* (The Hague Convention of 1954) –Report CLT-93/WS/12. Paris: UNESCO, 1993. 248 s. Dostupné na <<http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001001/100159eo.pdf>>.

BROWN, Matt. Guest Post: *Promising Development in Protecting Cultural Heritage at the ICC*, September 30th, 2015. Dostupné na <<http://opiniojuris.org/2015/09/30/guest-post-promising-development-in-protecting-cultural-heritage-at-the-icc/>>.

CASCONI, Sarah. *The Fight to Save Syria's Cultural History From Ravages of War*. Artnet News. 8. srpna 2014. Dostupné na <<https://news.artnet.com/art-world/the-fight-to-save-syrias-cultural-history-from-ravages-of-war-75404>>.

GHAMID, Javeda Ahmad. *Citizenship of an Islamic state* [online]. Dostupné na <<http://www.renaissance.com.pk/maprisla98.html>>.

HENCKAERTS, Jean-Marie. New rules for the protection of cultural property in armed conflict: *International Review of the Red Cross*. 1999, roč. 81, s. 593-620, s. 595. Dostupné na <<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jq37.htm>>.

Houla massacre: UN blames Syria troops and militia [online]. bbc.com. 15 August 2012. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-19273284>>.

ICC Pre-Trial Chamber I confirms the charge against Ahmad Al Faqi Al Mahdi and commits him to trial. 24 March 2016. Dostupné na <<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1204>>.

Islamisté zavraždili v Palmýře čtyři stovky lidí. Údajně šlo o stoupence syrského prezidenta Asada [online]. zahraniční.ihned.cz 24. května 2015. Dostupné na <<http://zahranicni.ihned.cz/blizky-vychod/c1-64058960-islamiste-zavraždili-v-palmyre-ctyri-stovky-lidi-udajne-slo-o-stoupence-syrského-prezidenta-asada>>.

JEMELKA, Petr. PLAČEK, Štěpán. KROPÁČEK, Jiří. VÍTKOVÁ, Kateřina. *Barbarské tažení pokračuje. Co všechno zničil Islámský stát?* Aktuálně.cz. 31. srpna 2015. Dostupné na <<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/grafika-skvosty-ktere-uz-nenajdete-znicili-je-islamiste/r~9f0eb192cbcf11e4890a0025900fea04/>>.

LOSTAL, Marina. *The first of its kind: the ICC opens a case against Ahmad Al Faqi Al Mahdi for the destruction of cultural heritage in Mali.* 2nd October 2015. Dostupné na <<https://www.globalpolicy.org/component/content/article/163-general/52814-icc-opens-a-case-for-the-destruction-of-cultural-heritage-in-mali.html>>.

LOSTAL, Marina. *Syria's world cultural heritage and individual criminal responsibility.* Global Policy Forum. 25. února 2015. Dostupné na <<https://www.globalpolicy.org/component/content/article/144-bibliographies/52738-syrias-world-cultural-heritage-and-individual-criminal-responsibility.html>>.

MALITI, Tom. *Al Faqi Tells Chamber He Intends to Plead Guilty to War Crime Charge.* International Justice Monitor. 30. března 2016. Dostupné na <<http://www.ijmonitor.org/2016/03/al-faqi-tells-chamber-he-intends-to-plead-guilty-to-war-crime-charge/>>.

MARCH, Andrew F. REVKIN, Mara, Caliphate of Law, *Foreign Affairs* [online]. 15. dubna 2015 Dostupné na <<https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2015-04-15/caliphate-law>>.

MUÑOZ-ALONSO, Lorena. *Local Timbuktu Workers Rebuild Shrines Flattened by Al-Qaeda.* 16. dubna 2015. Dostupné na <<https://news.artnet.com/art-world/local-timbuktu-workers-mausoleums-288353>>.

Nálet na syrské město Azáz – desítky mrtvých, 150 zraněných [online]. Česká televize. 15 srpna 2012. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1152377-nalet-na-syrské-mesto-azaz-desitky-mrtvych-150-zranenych>>.

OSMAN, Tamer. *UNESCO steps in to protect what's left of Syria's Palmyra.* Syria Pulse.

May 16, 2016. Dostupné na <<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/05/syria-palmyra-archaeological-heritage-sites-destroyed-fight.html>>.

PERLSON, Hili. *UN Bans Export of Antiquities To Target Islamic State Revenue*. Artnet News. 17. února 2015. Dostupné na <<https://news.artnet.com/art-world/un-bans-export-of-antiquities-to-target-islamic-state-revenue-255058>>.

Protection cultural property in the event of armed conflict [online]. unesco.org, s. 8. Dostupné na <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/armed_conflict_infokit_en.pdf>.

Dokument číslo CLT/CIH/MCO/2008/PI/46 – *International register of cultural property under special protection* [online]. unesco.org, 2010. Dostupné na <<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001585/158587eb.pdf>>.

RODGERS, Lucy. *Syrian heritage destruction revealed in satellite images*. bbc.com. 19. září 2014. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29255315>>.

Situation in the Republic of Mali. The Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi ICC-01/12-01/15. Case Information Sheet. International Criminal Court. 24 August 2016. Dostupné na <<https://www.icc-cpi.int/iccdocs/PIDS/publications/AlMahdiEng.pdf>>.

Syria chemical attack: Key UN findings [online]. bbc.com. 30 January 2014. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24130181>>.

Syria Iraq: The Islamic State militant group. bbc.com. 2 August 2014. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24179084>>.

Syria: The Story of the Conflict. bbc.com. 11 March 2016. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>>.

The armed conflict in Syria. Case study. icrc.org. 22 October 2014. Dostupné na <<https://casebook.icrc.org/casebook/doc/case-study/the-armed-conflict-in-syria.htm>>.

The First Appearance of Ahmad Al Faqi Al Mahdi before the ICC. Dostupné na <[http://intlwg-
giessen.de/fileadmin/user_upload/bilder_und_dokumente/forschung/internationallawinpractice/The_First_Appearance_of_Ahmad_Al_Faqi_Al_Mahdi_before_the_ICC.pdf](http://intlwg-
giessen.de/fileadmin/user_upload/bilder_und_dokumente/forschung/internationallawinpractice/The_First_Appearance_of_Ahmad_Al_Faqi_Al_Mahdi_before_the_ICC.pdf)>.

The Islamic State. Dostupné na <<http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/1>>.

Tuareg separatist group in Mali 'ends ceasefire'. bbc.com, 29. listopad 2013. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-africa-25161049>>.

TRUHLÁ, Helena. První islamista před soudem v Haagu. Malijský radikál se přiznal k pustošení památek v Timbaktu. 22. srpna 2016. Dostupné na <<http://zahranicni.ihned.cz/c1-65409270-prvni-soud-za-niceni-kulturniho-dedictvi-malijsky-radikal-se-v-haagu-priznal-k-pustoseni-pamatek-v-timbaktu>>.

VÍTKOVÁ, Kateřina. *Islámský stát vydělává na prodeji památek. Co neudá, ničí.* Aktuálně.cz. 24. srpna 2015. Dostupné na <<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/islamsky-stat-vydelava-na-prodeji-pamatek-co-neuda-nici/r~8ac067744a4d11e5a705002590604f2e/>>.

VULTAGGIO, Maria. ISIL, ISIS, Islamic State, Daesh: What's The Difference? *International Business Times*. 16. listopadu 2015. Dostupné na <<http://www.ibtimes.com/isil-isis-islamic-state-daesh-whats-difference-2187131>>.

ZENKO, Micah. Guest Post: *Preventing Cultural Destruction by ISIS*. Council on foreign relations. Dostupné na <<http://blogs.cfr.org/zenko/2015/03/06/guest-post-preventing-cultural-destruction-by-isis/>>.

Shrnutí

Diplomová práce pojednává o ochraně kulturního dědictví v ozbrojených konfliktech. Práce se dělí na dva hlavní bloky, kdy první z nich představuje teoretické vymezení právní úpravy zabývající se touto problematikou a druhý obsahuje aplikaci příslušných ustanovení na aktuální praktický případ.

Práce je rozdělena na tři hlavní kapitoly. První kapitola vymezuje jednotlivé právními instrumenty a mezinárodní smlouvy, které upravují ochranu kulturních statků v případě ozbrojeného konfliktu, přičemž je zde podrobněji popsána Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954 a její druhý Protokol z roku 1999. Druhá kapitola se zaměřuje na případ ozbrojeného konfliktu v Mali v letech 2012 - 2015, a řízení před Mezinárodním trestním soudem, jež je vedeno proti jednomu z pachatelů v konfliktu zapojených. Třetí a poslední substantivní kapitola popisuje probíhající ozbrojený konflikt v Sýrii, kde mj. dochází i k značnému ničení kulturních statků, a v její druhé části dochází k aplikaci příslušné právní úpravy v praxi.

Abstract

The thesis deals with the protection of the cultural heritage in armed conflicts. It is divided into two major parts, while the first one covers the definition of the relevant legal instruments and the second comprises application of the particular provisions to the actual case from the practice.

The thesis consists of three main substantive chapters. The first of them lays down the applicable international treaties and protocols regulating protection of the cultural heritage in the event of the armed conflict, while especially the Convention for the Protection of the Cultural Property in the Event of Armed Conflict with Regulation for the Execution of the Convention 1954 and its Second Protocol of 1999 is described in detail therein. The second chapter focuses on the situation in Mali during the civil war from 2012 to 2015 and the proceedings before International Criminal Court maintained against one of the perpetrators involved in that conflict. The third, last substantive chapter analyzes the ongoing armed conflict in Syria, where the considerable and extensive destruction of the cultural property takes place and further therein the relevant rules of international law are applied on the facts of this case.

Seznam klíčových slov

mezinárodní humanitární právo, kulturní dědictví, ozbrojený konflikt, ochrana, Haagská úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu, zvláštní ochrana, vojenská nezbytnost, Dodatkový protokol k I Ženevským úmluvám, Dodatkový protokol k II Ženevským úmluvám, Římský statut, Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, Druhý protokol k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954, Mali, Sýrie, Islámský stát

List of the key words

international humanitarian law, armed conflict, cultural heritage protection, Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict military necessity, special protection, Protocol additional I to the Geneva Convention, Protocol additional II to the Geneva Convention, Rome Statute, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia / ICTY, Second Protocol to the Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, Mali, Syria, Islamic state